

Život ve vesmíru pohledem vědy

Martin Ferus

Ústav fyzikální chemie
J. Heyrovského

Akademie věd
České republiky

ALH 84001

Zodpovězení základní otázky: Proč jsme?

Přednáška se snaží podat souhrn o vědeckých poznatcích a metodice v oblasti pátrání po možném výskytu života ve vesmíru.

Osnova:

- a) Definice života – co vlastně máme hledat?**
- b) Základní pilíře pátrání po života v kosmu.**
- c) Chemie života na Zemi a ve vesmíru.**
- d) Jaké mohou být podmínky pro život na cizích světech?**
- e) Inteligentní život mimo Zemi?**
- f) Budoucnost života na Zemi a jeho zánik.**
- g) Představy o životě mimo Zemi napříč historií.**

Motto přednášky:

Věda je často pestřejší, než nejdivočejší fantazie.

A

Definice života

Život je entita, která vykazuje homeostázu, uspořádanost, látkovou výměnu, růst, adaptaci, reprodukci a schopnost reakce na vnější podmínky.

Podle NASA: „Samostatný chemický systém schopný Darwinistické evoluce.“

B

Jak život objevit? Základní vědecké pilíře:

- a) Výzkum vzniku života (kde a jak život vzniká)
- b) Výzkum přežití života (kde a jak může ještě existovat)
- c) Technické prostředky (navázání spojení s inteligentním životem)
- d) Dálkový a in situ průzkum (poznání prostředí na vzdálených světech)

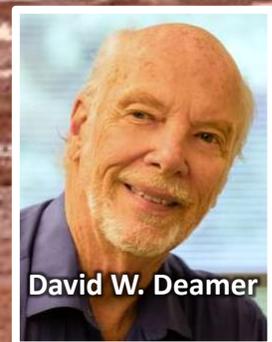

Výzkum vzniku života

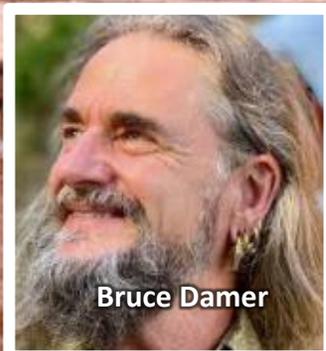
Poznání mechanismů vzniku života diskvalifikuje na první pohled vhodná prostředí, ve kterých ale život nemůže vzniknout.

- a) Laboratorní výzkum (procesy na detailní úrovni)
- b) Výzkum exoplanet (rané prostředí a jeho evoluce)
- c) Výzkum těles sluneční soustavy (fosilní nálezy)

➔ Limitováno stupněm poznání těchto procesů.

Hot Spring Hypothesis
2020: Damer a Deamer

Bruce Damer

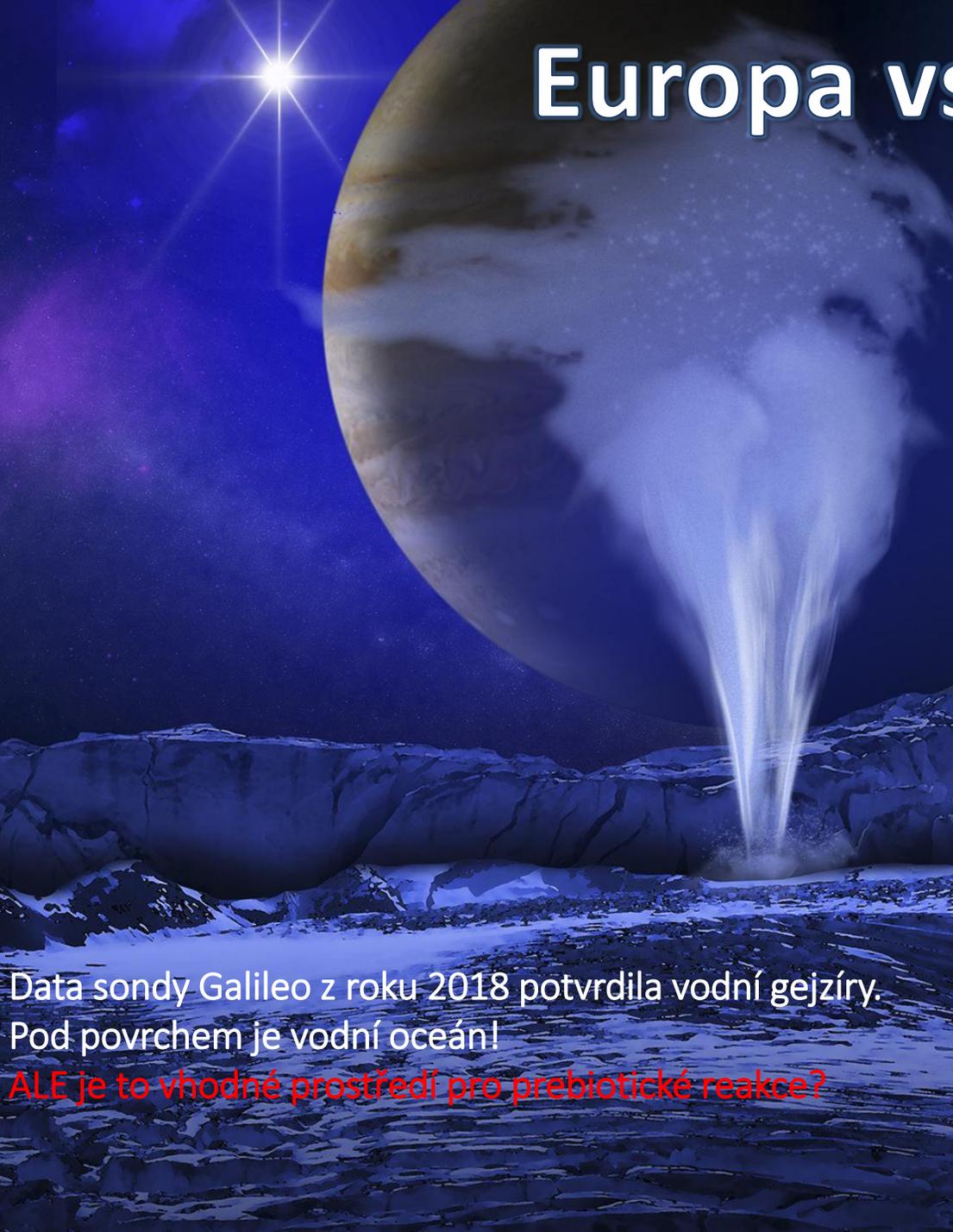

Hydrothermal Vent Hypothesis
1981: Corliss – Barross - Hoffman

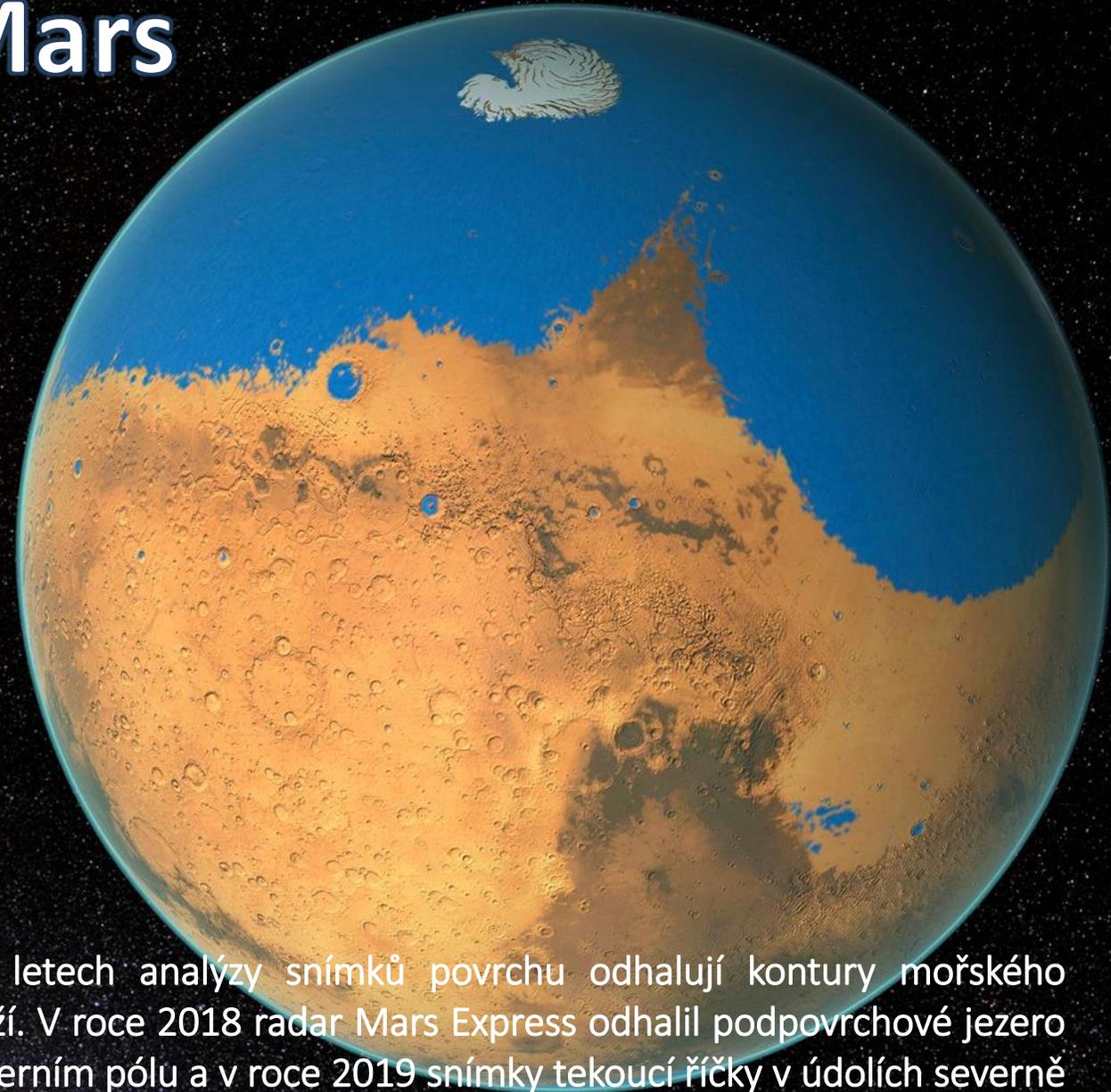
John B. Corliss

Europa vs. Mars

Data sondy Galileo z roku 2018 potvrdila vodní gejzíry.
Pod povrchem je vodní oceán!

ALE je to vhodné prostředí pro prebiotické reakce?

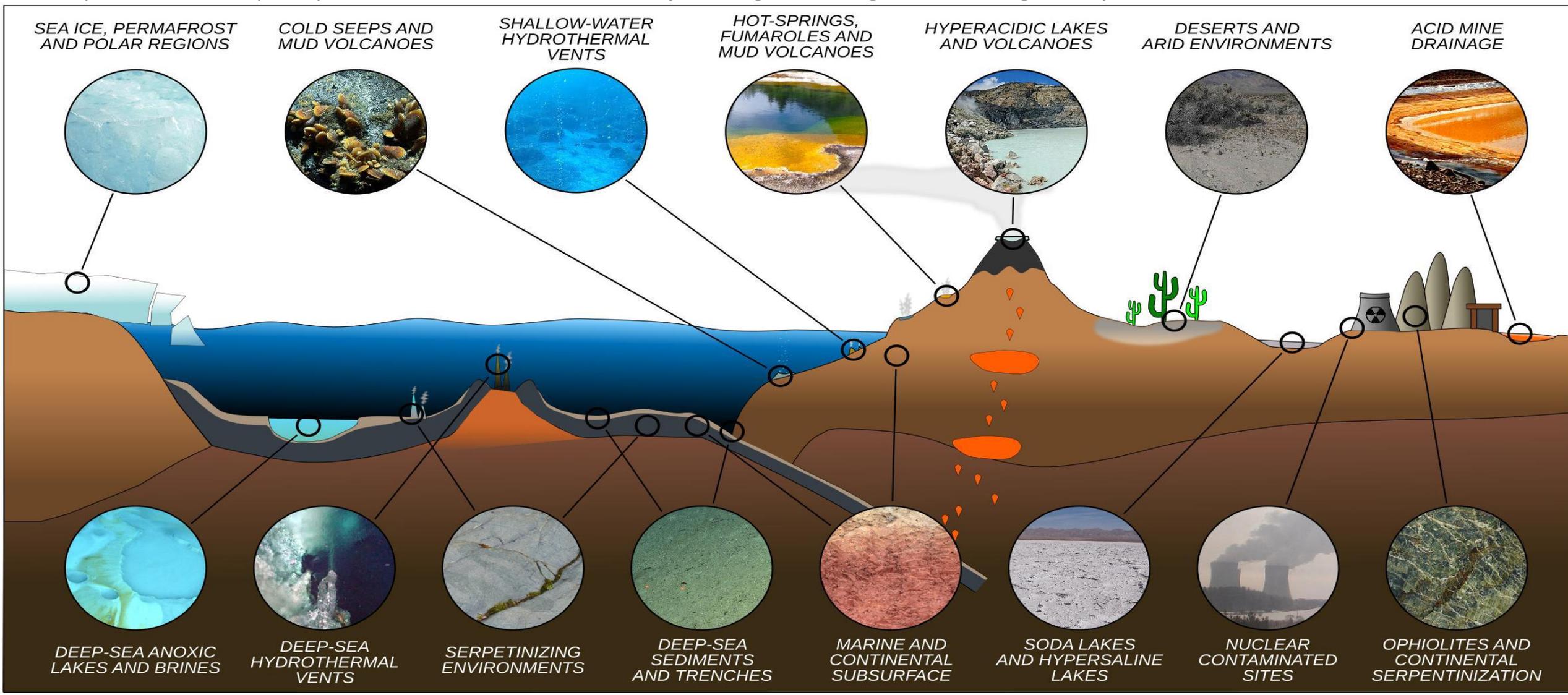
V 80. letech analýzy snímků povrchu odhalují kontury mořského pobřeží. V roce 2018 radar Mars Express odhalil podpovrchové jezero na severním pólu a v roce 2019 snímky tekoucí říčky v údolích severně od planiny Hellas.

ALE nepotřebuje život hlubokomořské gejzíry a byly tyto na Marsu?

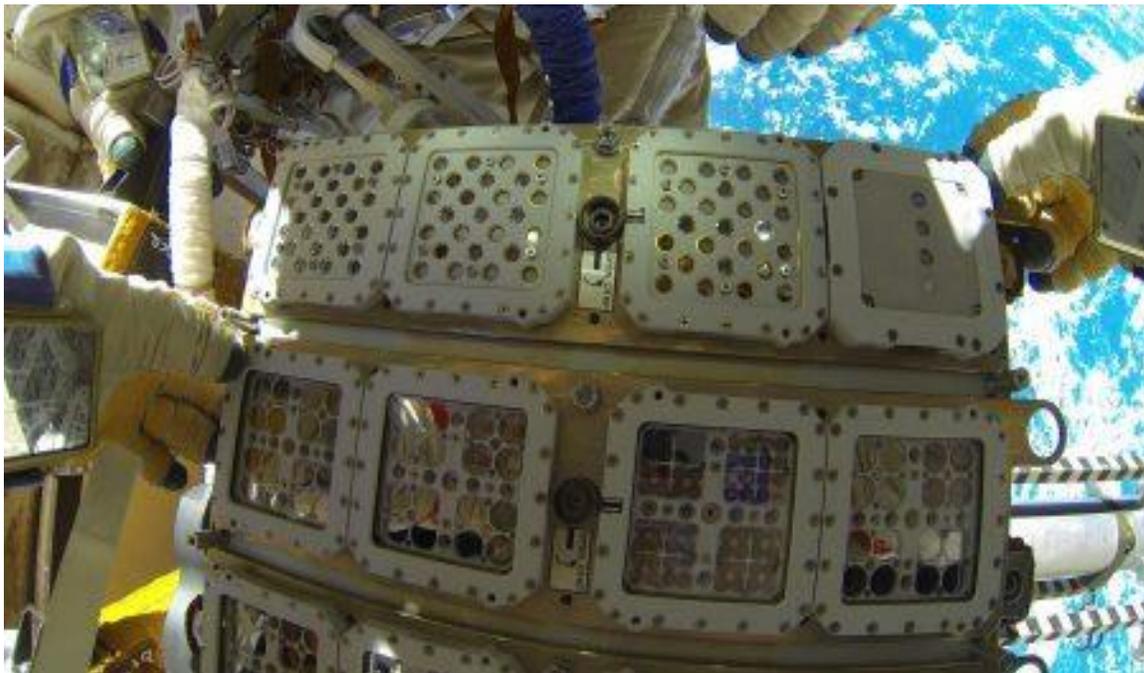
Výzkum přežití života

Poznání limitů výskytu života diskvalifikuje nevhodná prostředí, ve kterých život může vzniknout, ale nepřežije či se nerozvine.

Limity v rozsazích teplot, pH, tlaků, záření, slanosti, zdrojů energie, mikrogravitace - organismy extrémofilní a extrémotolerantní.

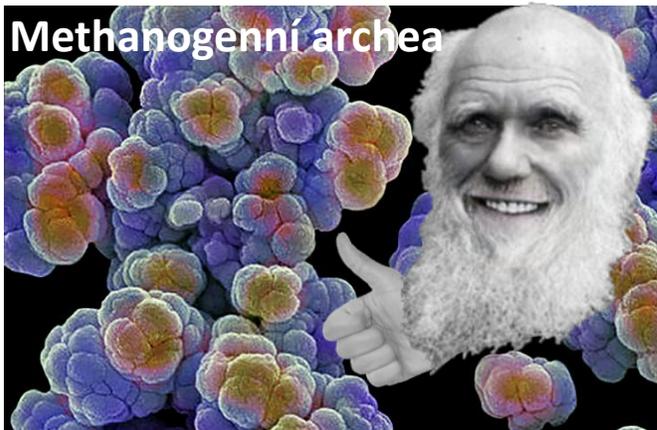
Experiment BIOMEX na ISS

Některé z organismů a biomolekul vykazovaly obrovskou odolnost vůči záření ve vesmíru a skutečně se vrátily na Zemi jako trosečníci z vesmíru... Mimo jiné jsme studovali **archea**, což jsou jednobuněčné mikroorganismy, které existují na Zemi přes tři a půl miliardy let a žijí ve slané mořské vodě. Naše testovací subjekty jsou jejich příbuzní, kteří byli izolováni v arktickém permafrostu. Přežili ve vesmírných podmínkách a jsou také detekovatelné našimi přístroji. Takové jednobuněčné organismy by mohly být kandidáty na formy života, které lze najít na Marsu.

Jean-Pierre Paul de Vera

Methanogenní archaea

Methanosarcina sp.

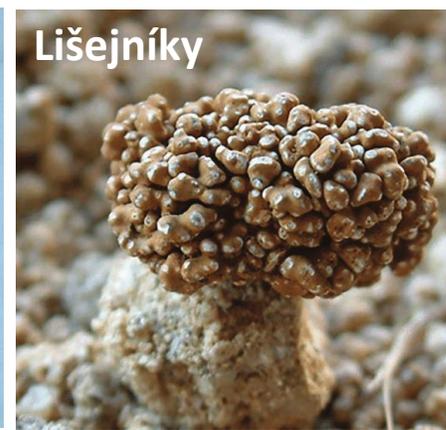
Baktérie

Deinococcus radiodurans

Řasy

Sphaerocystis sp.

Lišejníky

Circinaria gyrosa

Mechy

Grimmia sessitana

2020: Detekce fosfanu na Venuši

nature
astronomy

ARTICLES

<https://doi.org/10.1038/s41550-020-1174-4>

Phosphine gas in the cloud decks of Venus

Jane S. Greaves^{1,2} ✉, Anita M. S. Richards³, William Bains⁴, Paul B. Rimmer^{5,6,7}, Hideo Sagawa⁸, David L. Clements⁹, Sara Seager^{4,13,14}, Janusz J. Petkowski⁴, Clara Sousa-Silva⁴, Sukrit Ranjan⁴, Emily Drabek-Maunder^{1,10}, Helen J. Fraser¹¹, Annabel Cartwright¹, Ingo Mueller-Wodarg⁹, Zhuchang Zhan⁴, Per Friberg¹², Iain Coulson¹², E'lisa Lee¹² and Jim Hoge¹²

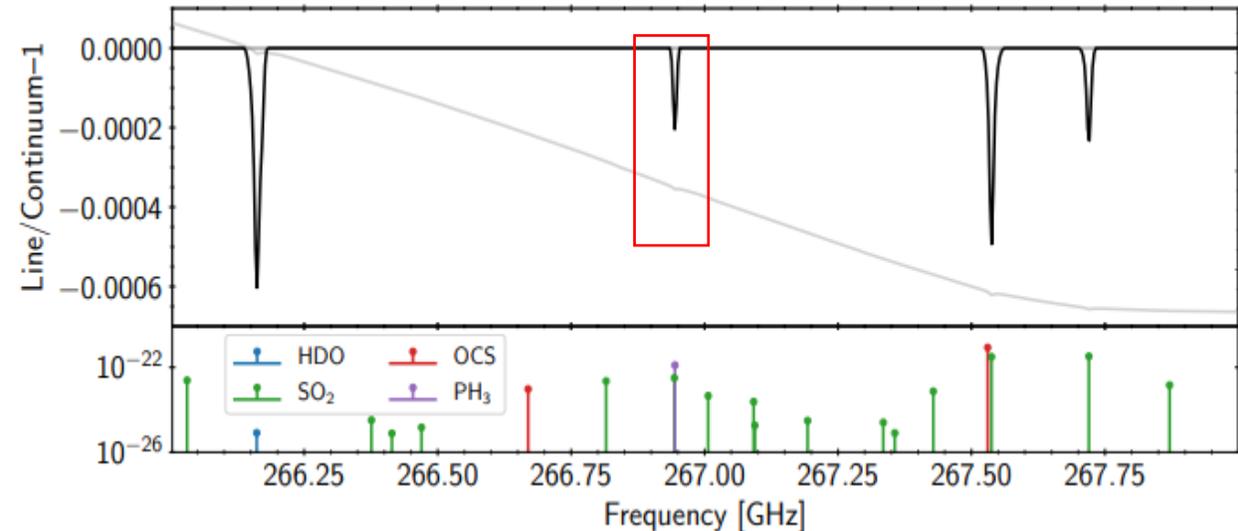
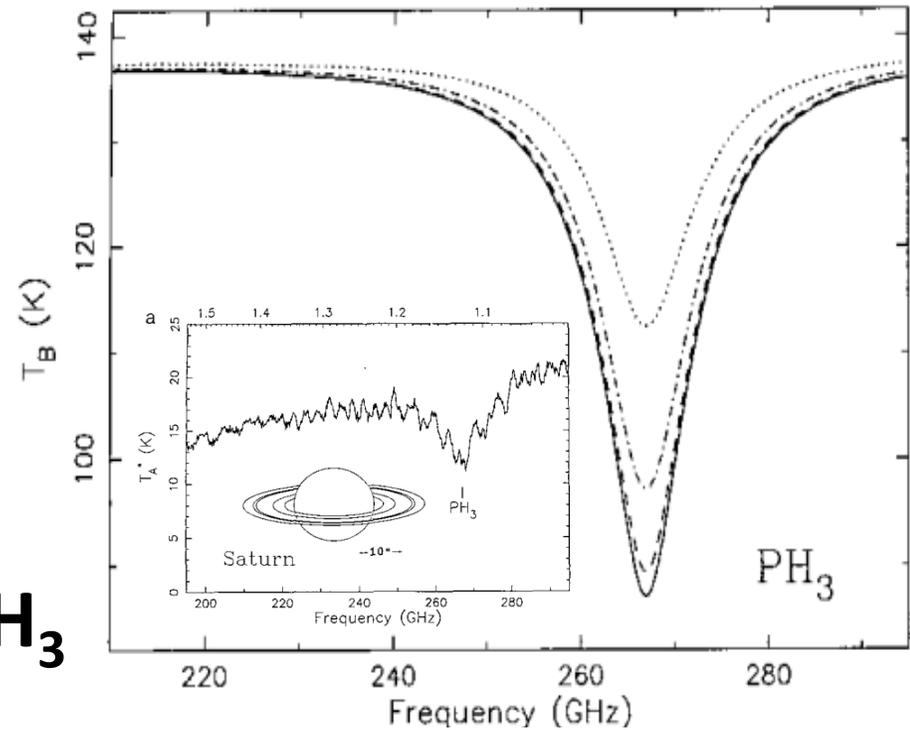

James Clerk Maxwell Telescope

Je to měření vůbec reálné?

20 ppb PH₃

Mikrovlnná rotační čára fosfanu 1–0 na 1.123 mm

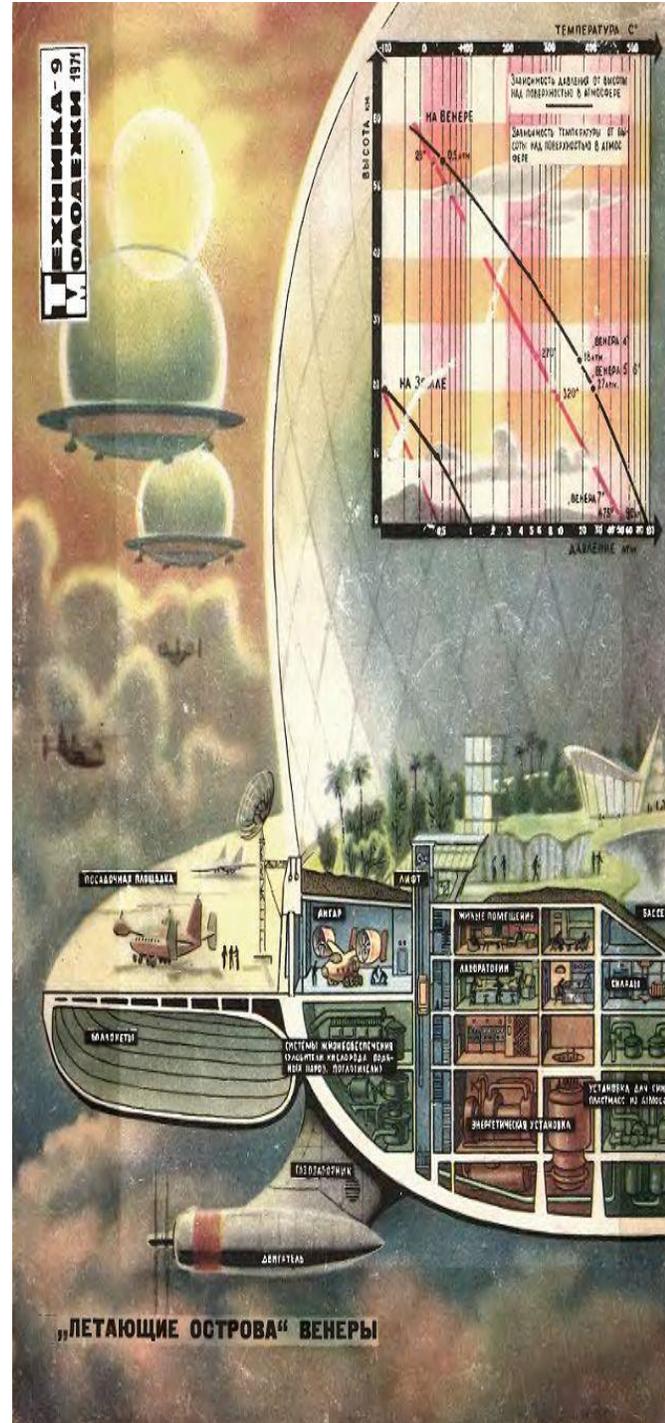
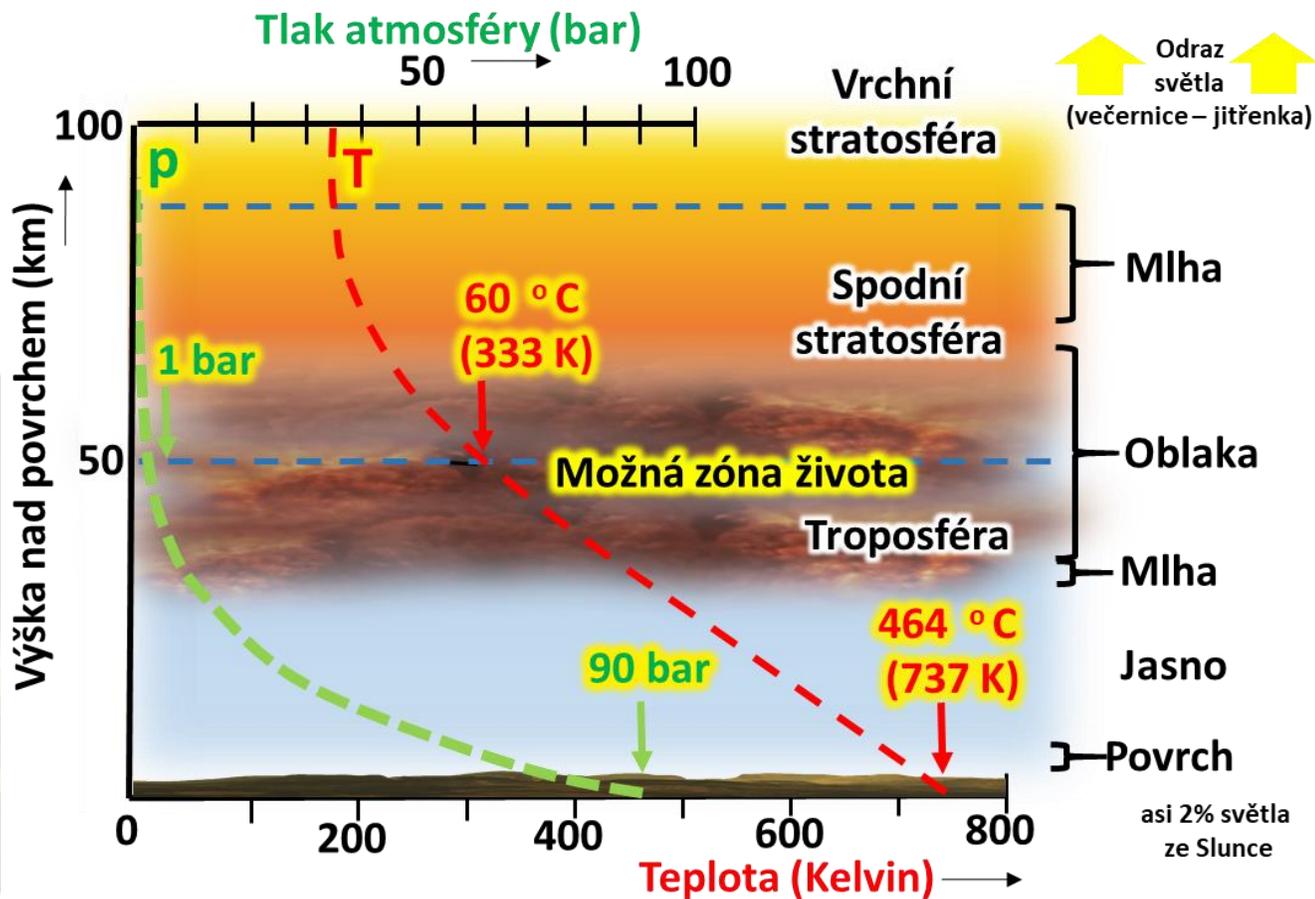
O co jde?

Fosfan označen za signaturu života:

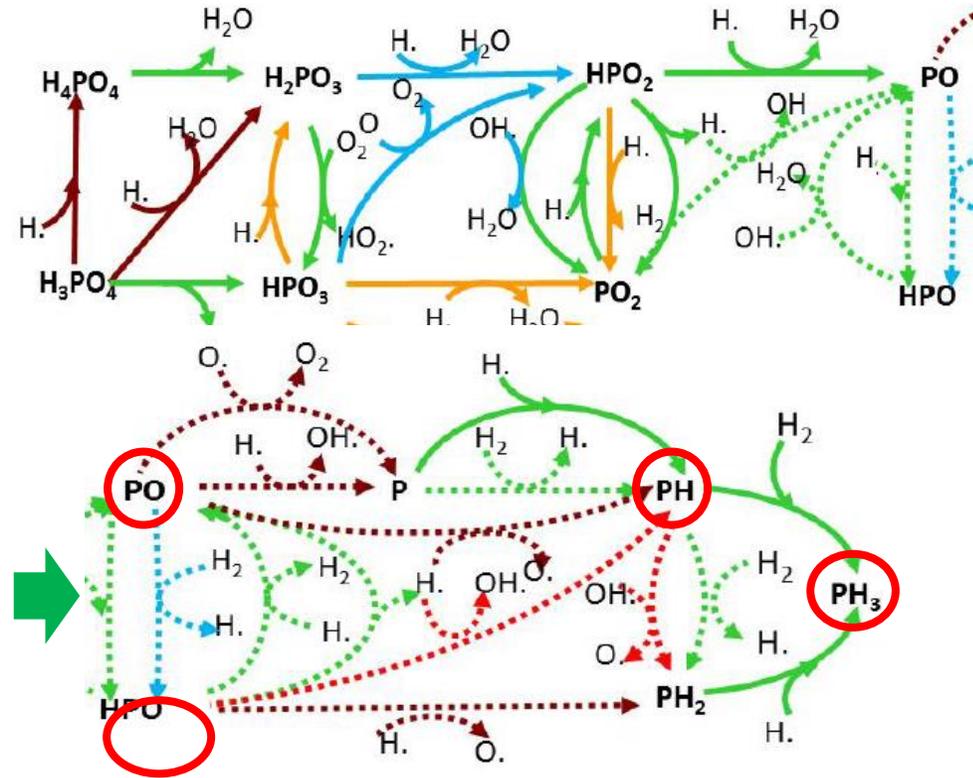

Clara Sousa Silva

- Může se akumulovat až na detekovatelné koncentrace.
- Má jednoznačné spektrální otisky, které jsou velmi silné.
- Nemá koincenci s žádnou molekulou poskytující falešně pozitivní výsledek.
- !!! Fosfan se v atmosféře Země fotolyzuje a jeho koncentrace má diurnální trend (0 ve dne, větší v noci).
- Původní hodnota 20 ppb nyní redukována na 9 ppb. Stále však není vysvětlená, a nebo ano?

Český scénář: Umělá fotosyntéza

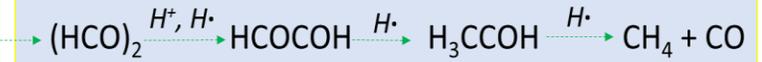
The transformation of P=O to PH or PH₂ is the main bottleneck of the network.

Bains et al.: *Astrobiology* 2021, Vol. 21, No. 10.

A Formation of formyl radical

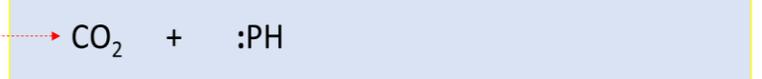
B Synthesis of methane

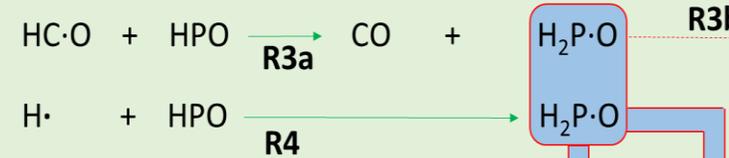
C Formation of oxophosphine

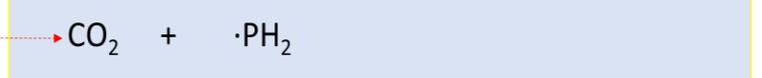
D Release of phosphinidene radical

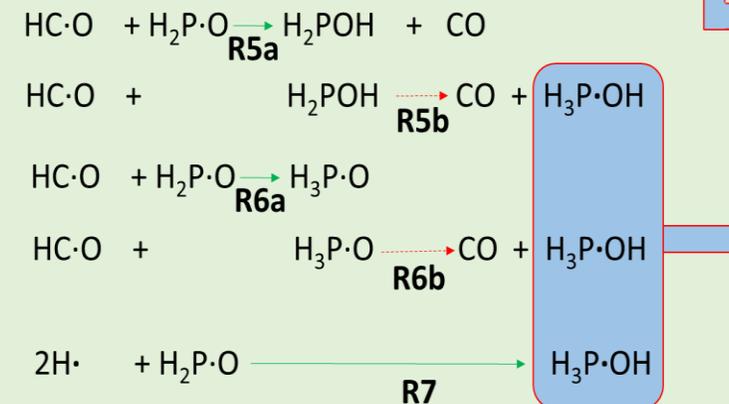
E Formation of dihydrophosphoryl radical

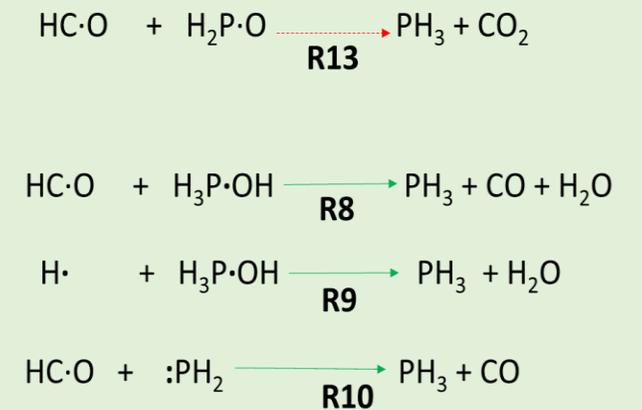
F Release of phosphinyl radical

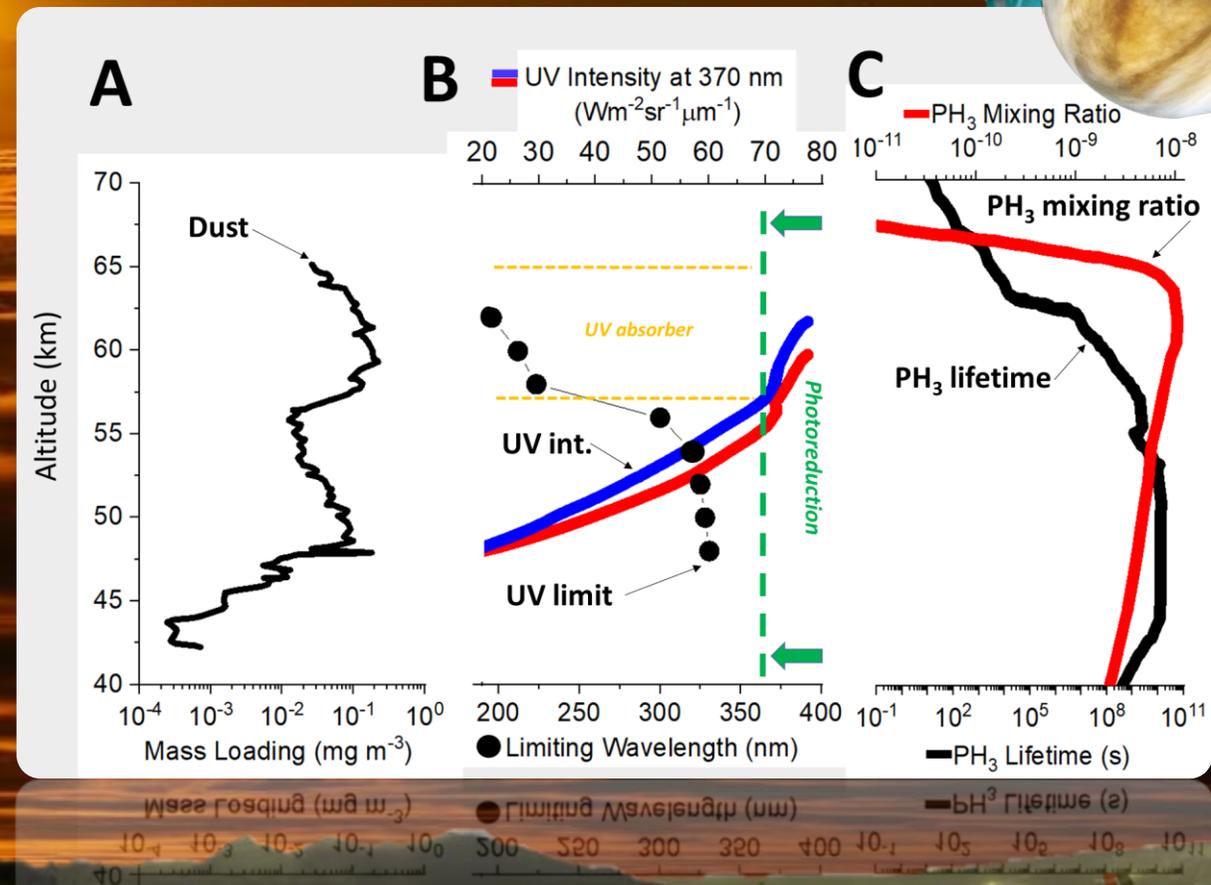
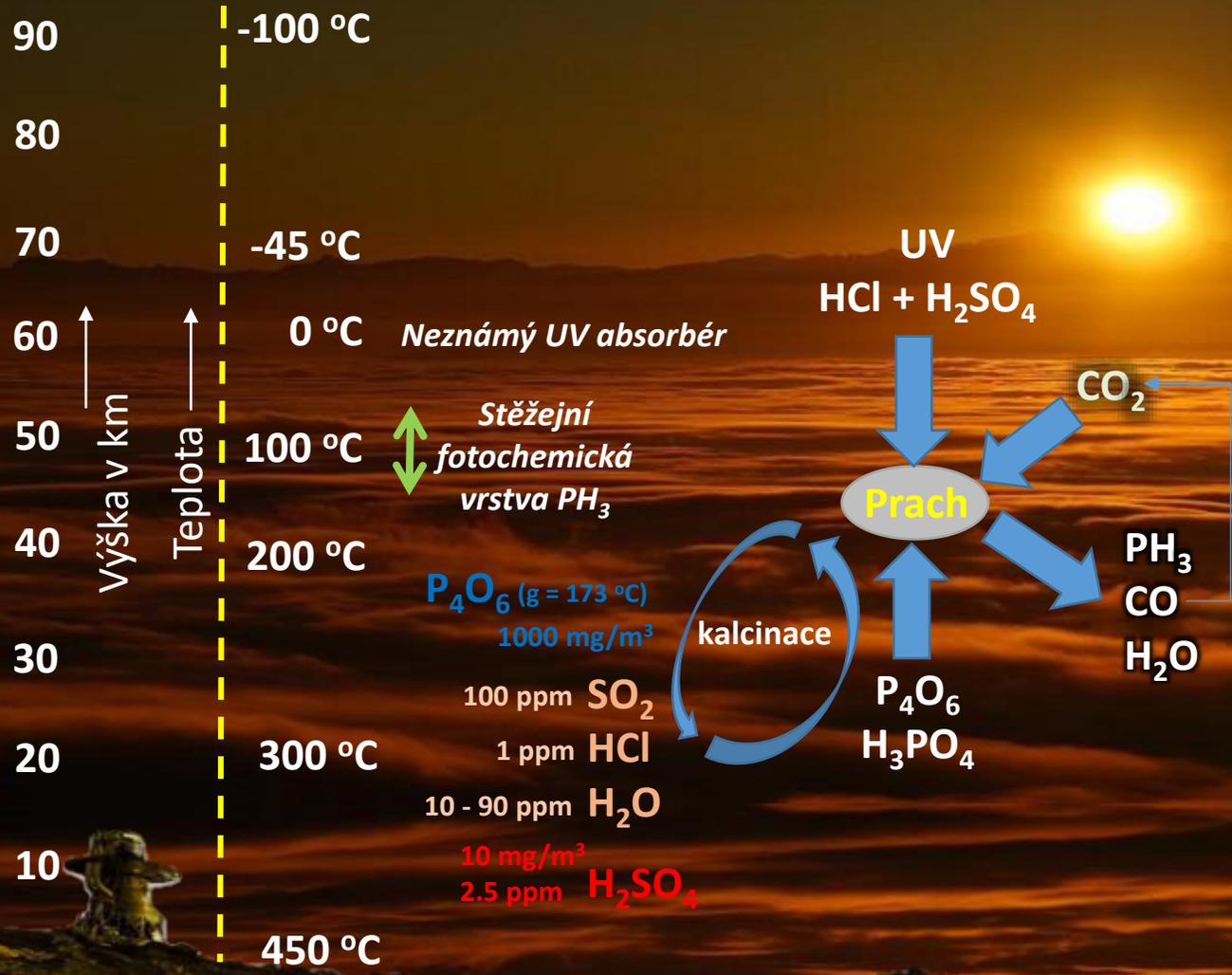
G Formation of hydroxyphosphoranyl radical

H Origin of phosphine

Všechny podmínky splněny!

V jednoduchosti (?) je krása...

Technické prostředky

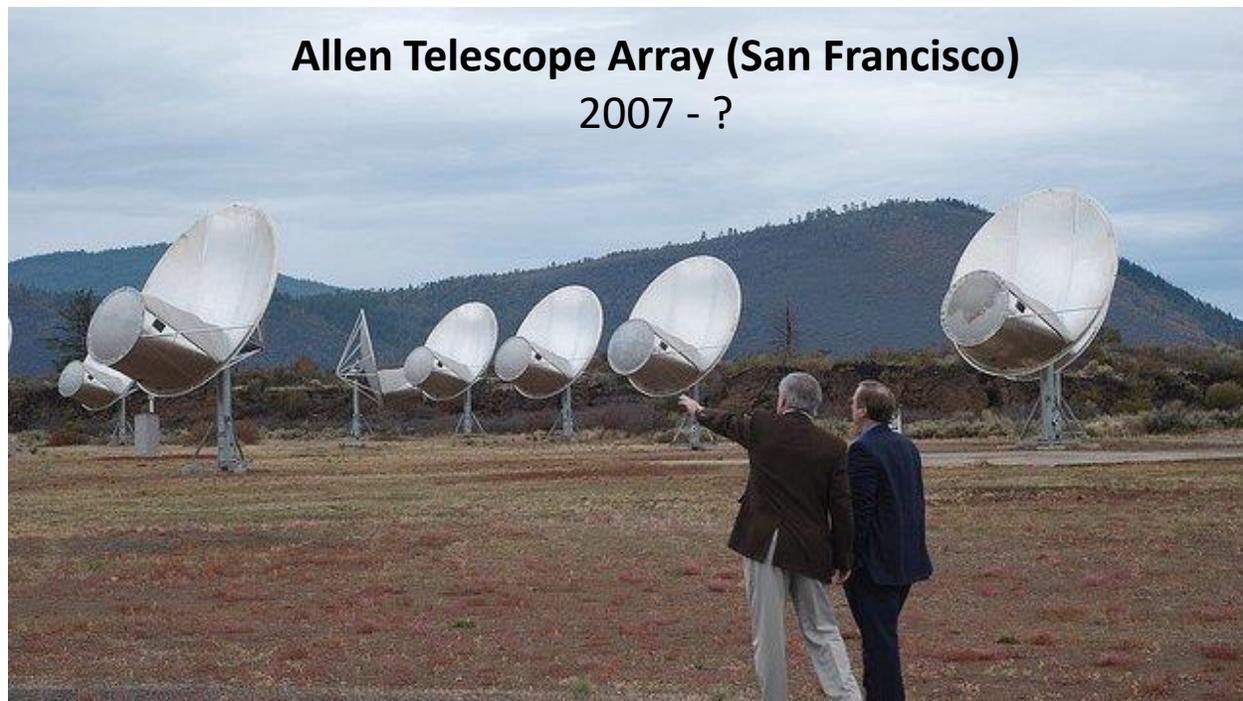
Bez jakéhokoliv dalšího zkoumání nám prostý vzkaz „Haló, tady jsme!“ poskytuje jednoznačný důkaz o životě ve vesmíru.

Poč. 20. stol: Charles Greeley Abbot – Venuše je sestra Země. **Spojíme se s Venušany rádiem!**

První vědecká studie v roce 1959: Nejlepším komunikačním prostředkem ve vesmíru jsou rádiové vlny.

V roce 1984 založen Institut SETI (Search for Extra-Terrestrial Intelligence).

V letech 1995 - 2004 radioteleskopy programu SETI prozkoumáno na 750 hvězd v rozsahu 1 200 až 3 000 MHz – stále probíhá.

Jak dlouho potenciální civilizace může (chce) komunikovat pomocí radiových vln?

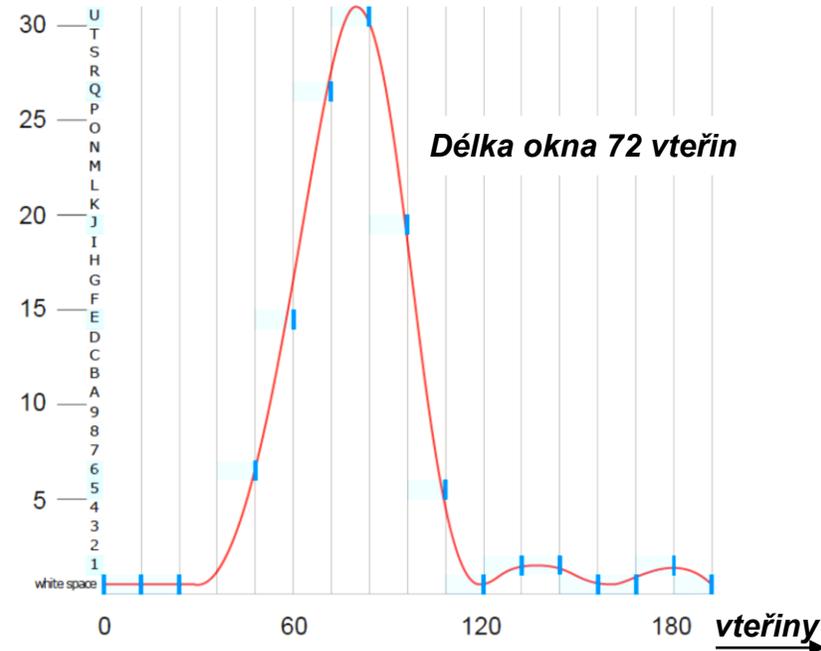
V roce 2019 byly využity dva čipy umístěné v laboratoři, které „komunikovaly“ prostřednictvím kvantově provázaných fotonů. Každý z čipů byl programován pro vykonání řady úloh, jež využívaly dané provázání.

15. 8. roku 1977:

WOW signál

signál /
šum

Kód
6 E Q U J 5 1 1 1

1		2			1	4	3
1	16	1		1		1	
1	11	1		1		11	1
	1				3	1	
6	2				31		
1	24	3	12	1	21	1	
Q	1	16	1	2	1	1	1
U	31	1			3	7	1
2	J	31	3	11	1	11	1
5	1				1	1	
	14	1		113		2	11
1	3	1		1	1		
1	4		1	1	1	11	
	4	1	1	1	11	111	
	1			1		2	1
1	1	1			11	1	
			1			14	

Wow!

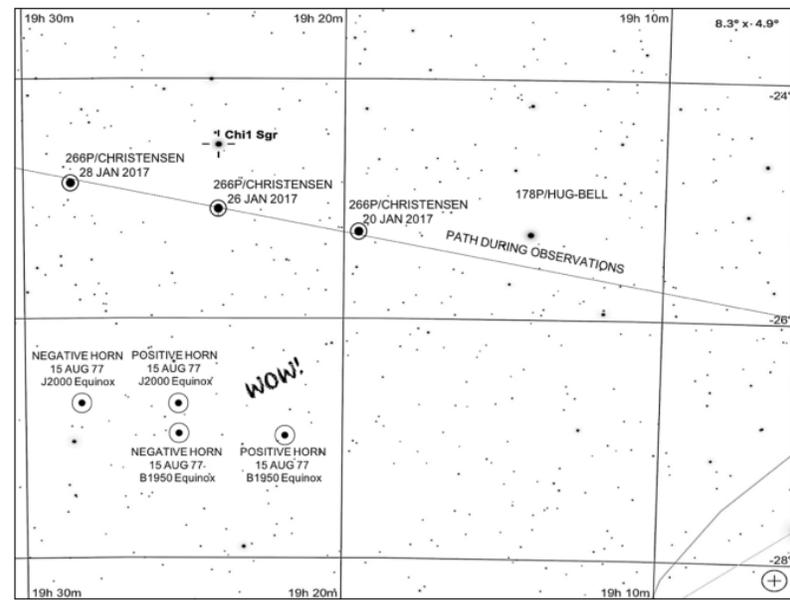
Jerry R. Ehman

Radioteleskop „Velké ucho“ Wesleyánská univerzita v Ohio

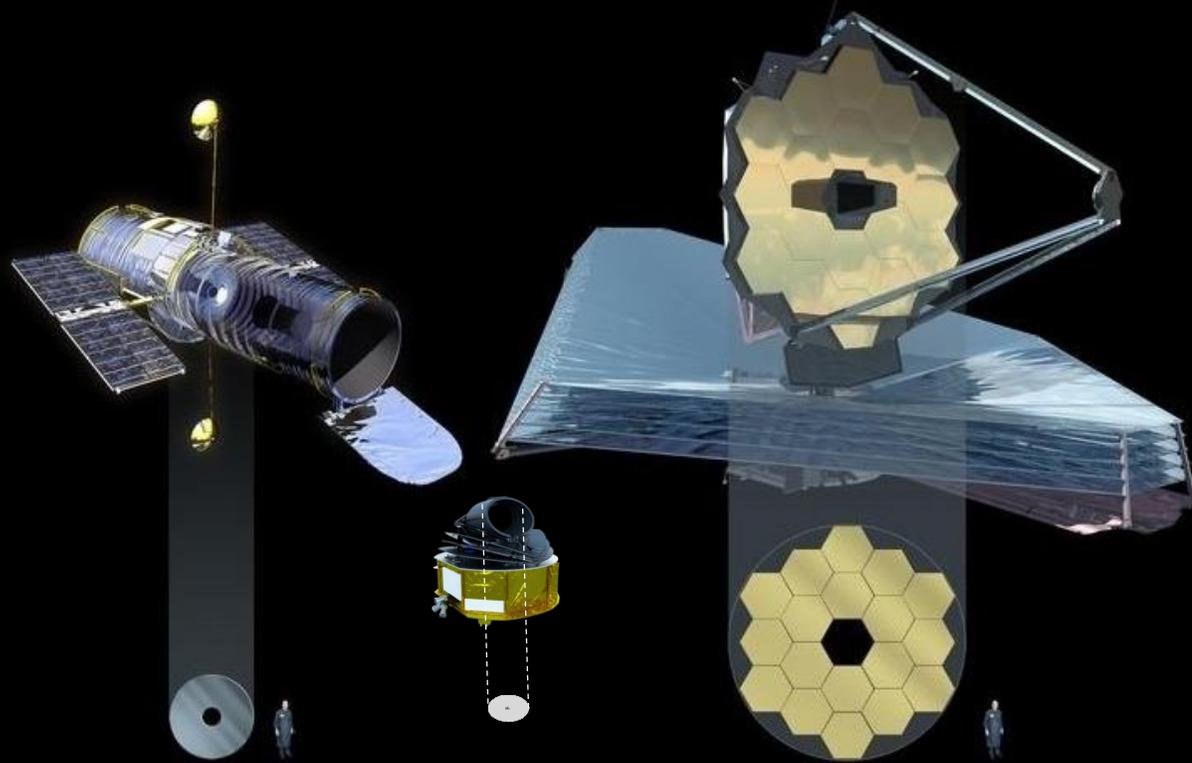

Prof. Antonio Paris: V roce 2017 pokus o vysvětlení signálu WOW emisí vodíkové obálky komet 266P/Christensen a P/2008 Y2 (Gibbs) na frekvenci 1420 MHz. Nalezena shoda v signálu pozorovaném pro kometu 266/P pomocí desetimetrového radioteleskopu Site-B a signálu WOW.

Dálkový průzkum

Spektra mohou odhalit, že prostředí na planetách je pozemské. Je možné detekovat chemikálie související biosférou.

**Hubble
Space
Telescope**

2,4 m
115 nm μm – 1 μm

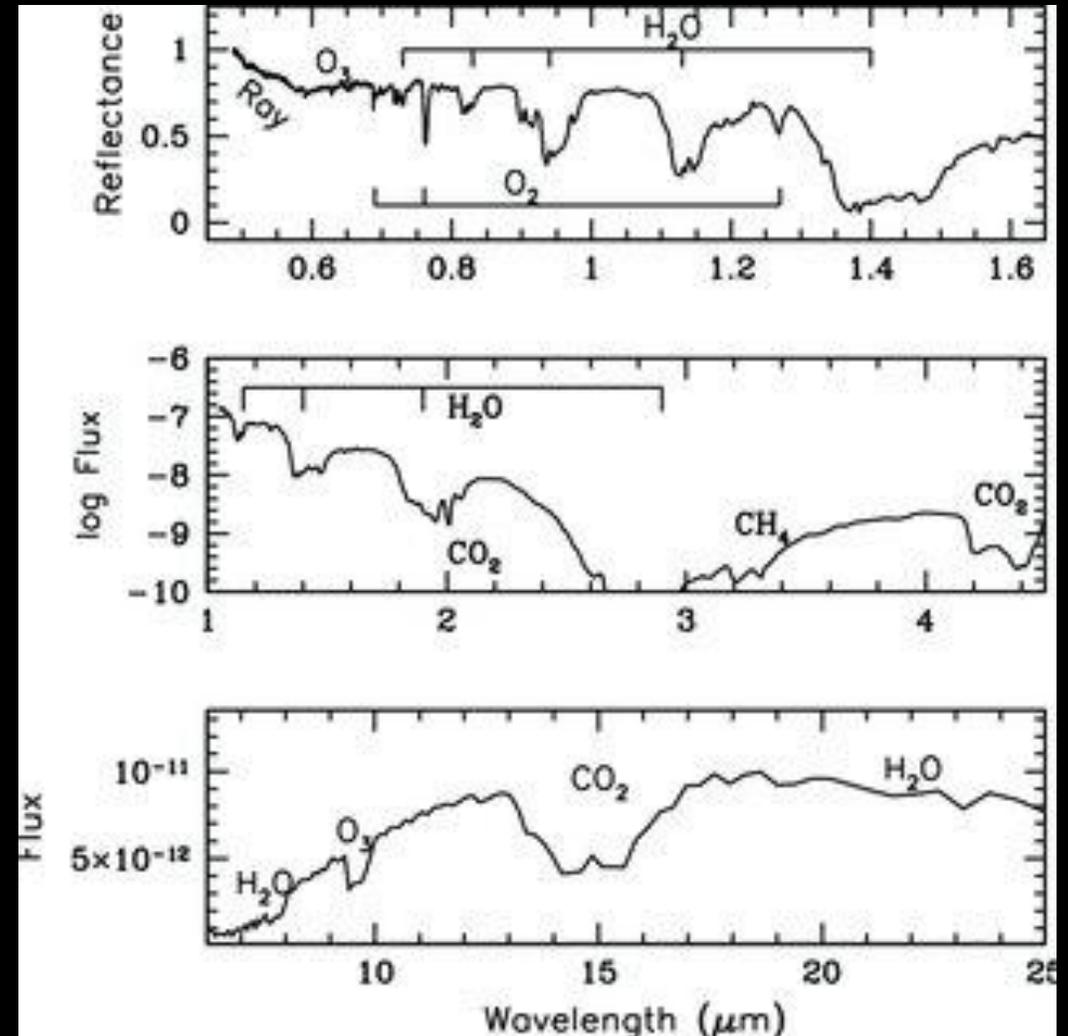
**Ariel
Space
Telescope**

1,1 x 0,9 m
1,95 μm – 7,8 μm

**James Webb
Space
Telescope**

6,5 m
600 nm – 5 μm

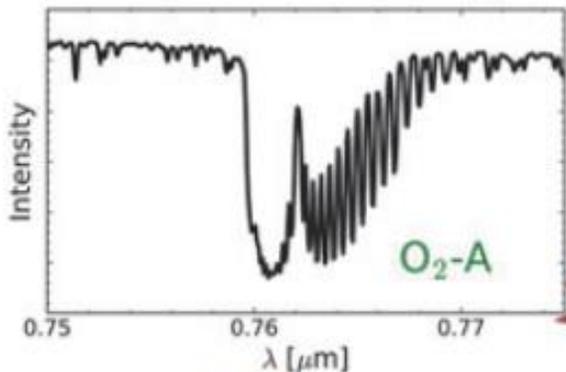
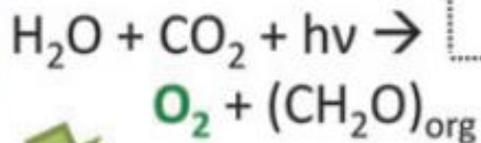
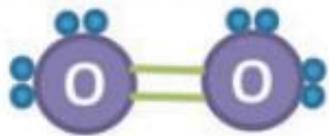
Země jako exoplaneta

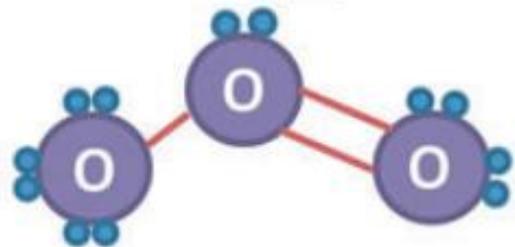
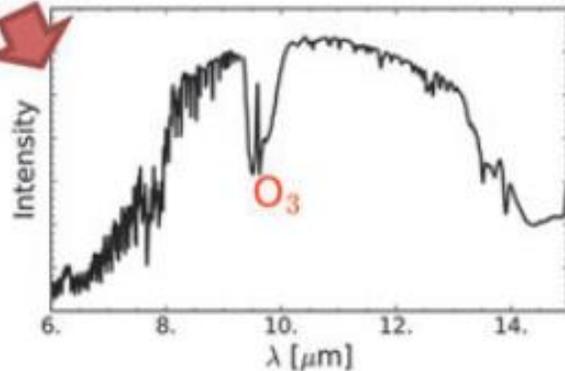
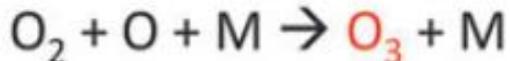
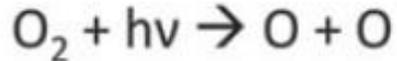
Jak zachytit život dalekohledem?

Plynné markery

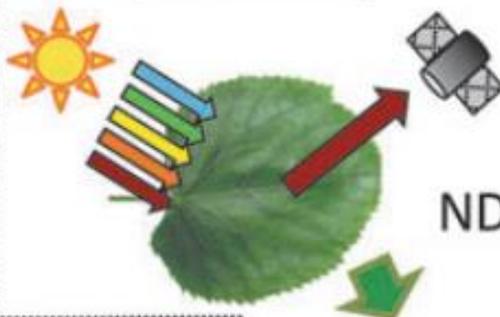
Kyslík – produkt fotosyntézy

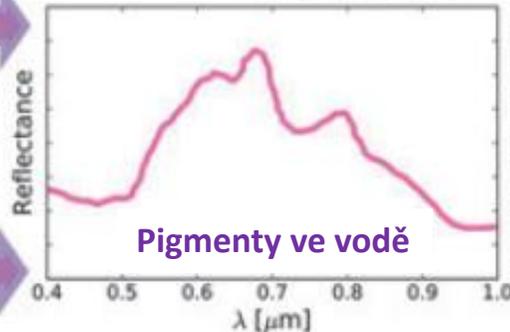
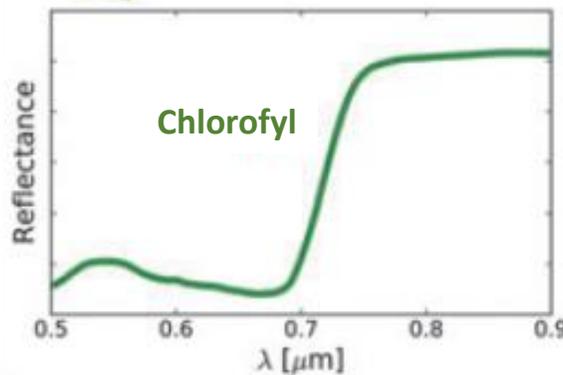
Ozón – produkt fotolýzy

Markery na povrchu

$$\text{NDVI} = \frac{\text{IR} - \text{VIS}}{\text{IR} + \text{VIS}}$$

Časová variabilita

Sezónní změny koncentrace

Střídání v zastoupení plynů či charakteristik povrchu

Průzkum in situ

Fotografie a chemická analýza na místě mohou odhalit přítomnost či pozůstatky života.

Časové a technologické možnosti současné vědy umožňují in situ průzkum pouze v případě objektů sluneční soustavy.

Cesta k Proximě Centauri B by trvala až 80 000 let dnešní běžné družici a teoreticky 1000 let v případě použití nukleárního pohonu.

Signál by se vrátil za 4.22 let.

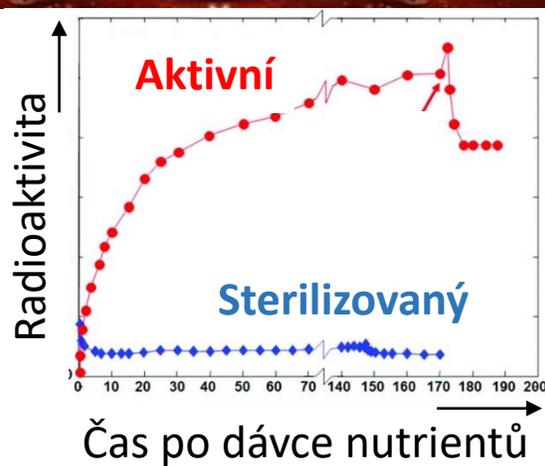
Vikingy 1 a 2 přistály v roce 1976 na Marsu:

GC-MS pro měření organických látek

GasExchangeExperiment pro detekci kyslíku, oxidu uhličitého, dusíku, vodíku a methanu v intertní atmosféře v pokusné cele

LabeledRelease experiment s nutrienty značenými ^{14}C (mravenčan sodný, mléčnan sodný, glycin, alanin, glukonát vápenatý – z Millerova experimentu).

Detekce ^{14}CO a $^{14}\text{CO}_2$.

Chemie života

Může být entita vykazující znaky života založena na různých chemických systémech?

Problémy s jednoznačnou odpovědí:

- a) Geocentrický problém: Život mimo Zemi nebyl dosud ve vesmíru objeven. Nemáme statistická data!
- b) Evoluční problém: Výsledkem evoluce života na Zemi je jeho chemická uniformita. Je to jediný možný výsledek?
- c) Syntetický problém: Život ve zkumavce: „Co nemohu stvořit, to nepochopím.“ (Richard Feynman). Může uměle vyrobený život vzniknout také přírodní cestou? (Svět strojů, laboratorní syntéza nukleových bází, nanorobotické systémy). Chemické limity života může pomoci probádat syntetická biologie.

Eduard Kejnovský

Judit Šponer

Východ červeného trpaslíka na planetě Kepler-1649c (ESI = 0.9)

Klára Hloučová

Prvky pro život na Zemi

Pozemský život využívá řadu prvků, ale jen omezený počet má základní (strukturní) funkci.

Rozsáhlá nutriční tabulka prvků – co limituje život?

H Základní																	He	
Li Be	Deprivační										B C N O F	Ne						
Omezená deprivace																		
Na Mg	Velmi zastoupené										Al Si P S Cl	Ar						
Esenciální																		
K Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn	Ga	Ge	As	Se	Br	Kr		
Rb Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd	Ag	Cd	In	Sn	Sb	Te	I	Xe		
Cs	Ba	*	Lu	Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt	Au	Hg	Tl	Pb	Bi	Po	At	Rn
Fr	Ra	**	Lr	Rf	Db	Sg	Bh	Hs	Mt	Ds	Rg	Cn	Nh	Fl	Mc	Lv	Ts	Og

Podezření na esenciální roli u nižších organismů

* La Ce Pr Nd Pm Sm Eu Gd Tb Dy Ho Er Tm Yb

** Ac Th Pa U Np Pu Am Cm Bk Cf Es Fm Md No

H

909 964 ppm

C

3032 ppm

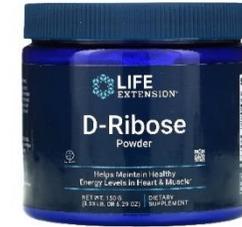
O

9592 ppm

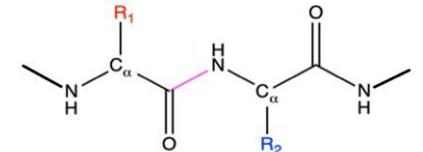
N

9592 ppm

Cukry

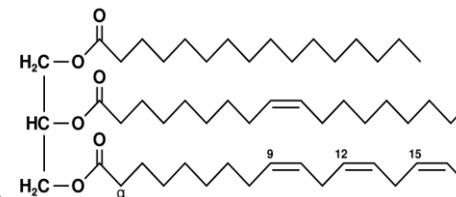
Aminokyseliny

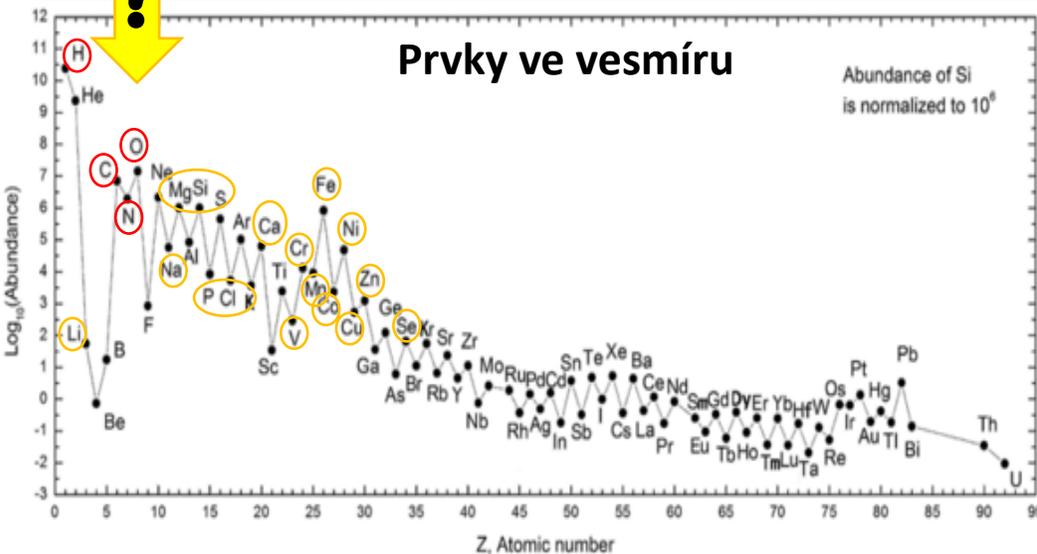
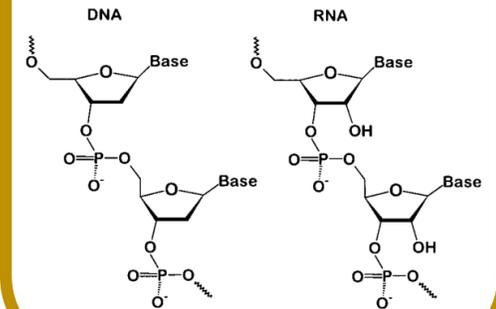
Tuky

Triacylglyceroly

Stearová
Olejová
Palmitová

Nukleové kyseliny

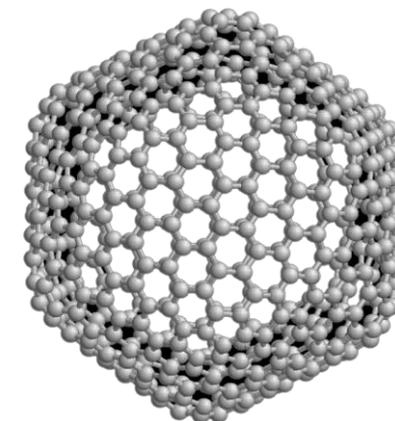
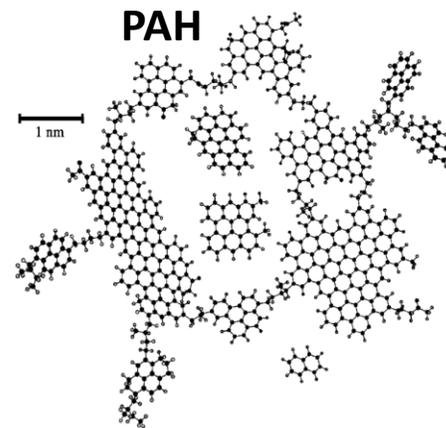

Králové kosmické chemie

Mezi víceatomárními látkami detekovanými v kosmu dominují sloučeniny uhlíku!

2 Atoms		3 Atoms		4 Atoms		5 Atoms		6 Atoms		7 Atoms		8 Atoms		9 Atoms		10 Atoms	
CH	CP	H ₂ O	N ₂ O	NH ₃	HC ₃ N	CH ₃ OH	CH ₃ CHO	HCOOCH ₃	CH ₃ OCH ₃	(CH ₃) ₂ CO							
CN	NH	HCO ⁺	MgCN	H ₂ CO	HCOOH	CH ₃ CN	CH ₃ CCH	CH ₃ C ₃ N	CH ₃ CH ₂ OH	HO(CH ₂) ₂ OH							
CH ⁺	SiN	HCN	H ³⁺	HNCO	CH ₂ NH	NH ₂ CHO	CH ₃ NH ₂	C ₇ H	CH ₃ CH ₂ CN	CH ₂ CH ₂ CHO							
OH	SO ⁺	OCS	SiCN	H ₂ CS	NH ₂ CN	CH ₃ SH	CH ₂ CHCN	CH ₃ COOH	HC ₇ N	CH ₃ C ₅ N							
CO	CO ⁺	HNC	AlNC	C ₂ H ₂	H ₂ CCO	C ₂ H ₄	HC ₅ N	H ₂ C ₆	CH ₃ C ₄ H	CH ₃ CHCH ₂ O							
H ₂	HF	H ₂ S	SiNC	C ₃ N	C ₄ H	C ₅ H	C ₆ H	CH ₂ OHCHO	C ₈ H	CH ₃ OCH ₂ OH							
SiO	N ₂	N ₂ H ⁺	HCP	HNCS	SiH ₄	CH ₃ NC	c-C ₂ H ₄ O	HC ₆ H	CH ₃ CONH ₂								
CS	CF ⁺	C ₂ H	CCP	HOCO ⁺	c-C ₃ H ₂	HC ₂ CHO	CH ₂ CHOH	CH ₂ CCHCN	CH ₂ CHCH ₃								
SO	PO	SO ₂	AlOH	C ₃ O	CH ₂ CN	H ₂ C ₆	C ₆ H ⁻	NH ₂ CH ₂ CN	CH ₃ CH ₂ SH								
SiS	O ₂	HCO	H ₂ O ⁺	I-C ₃ H	C ₅	C ₅ S	CH ₃ NCO	CH ₃ CHNH	HC ₇ O								
NS	AlO	HNO	H ₂ Cl ⁺	HCNH ⁺	SiC ₄	HC ₃ NH ⁺	HC ₅ O	CH ₃ SiH ₃									
C ₂	CN ⁻	HCS ⁺	KCN	H ₃ O ⁺	H ₂ CCC	C ₅ N											
NO	OH ⁺	HOC ⁺	FeCN	C ₃ S	CH ₄	HC ₄ H											
HCl	SH ⁺	SiC ₂	HO ₂	c-C ₃ H	HCCNC	HC ₄ N											
NaCl	HCl ⁺	C ₂ S	TiO ₂	HC ₂ N	HNCCC	c-H ₂ C ₃ O											
AlCl	SH	C ₃	CCN	H ₂ CN	H ₂ COH ⁺	CH ₂ CNH											
KCl	TiO	CO ₂	SiCSi	SiC ₃	SiC ₄ ⁻	C ₅ N ⁻											
AlF	ArH ⁺	CH ₂	S ₂ H	CH ₃	CNCHO	HNCHCN											
PN	NS ⁺	C ₂ O	HCS	C ₃ N ⁻	HNCNH	SiH ₃ CN											
SiC		MgNC	HSC	PH ₃	CH ₃ O												
		NH ₂	NCO	HCNO	NH ₃ D ⁺												
		NaCN		HOCN	H ₂ NCO ⁺												
				HSCN	NCCNH ⁺												
				HOOH	CH ₃ Cl												
				I-C ₃ H ⁺													
				HMgNC													
				HCCO													
				CNCN													

12 Atoms	13 Atoms	Fullerenes
C ₆ H ₆	c-C ₆ H ₅ CN	C ₆₀
n-C ₃ H ₇ CN		C ₆₀ ⁺
i-C ₃ H ₇ CN		C ₇₀

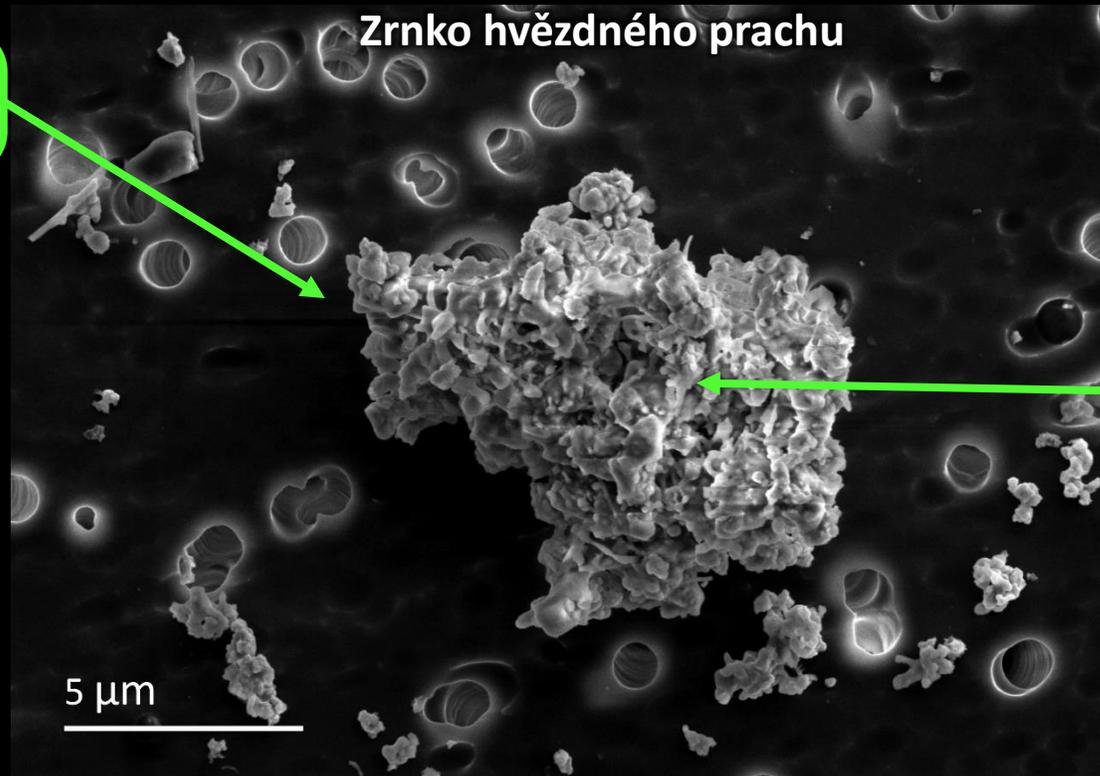
Primitivní chondrity:

uracil, xanthin, adenin, guanin, purin, glycerol, serin, glycin, alanin, valin, leucin

Stavební cihla planet (a života)

Molekulární ledy a složitější organické látky

Kosmická chemie determinuje široké zastoupení sloučenin uhlíku a křemíku. Zatímco uhlík se ochotně sloučí s vodíkem a kyslíkem za tvorby CO_2 , CO a organických sloučenin (ledy), křemík se slučuje s kyslíkem za tvorby silikátů (jádra, povrchy). Voda je všudypřítomná.

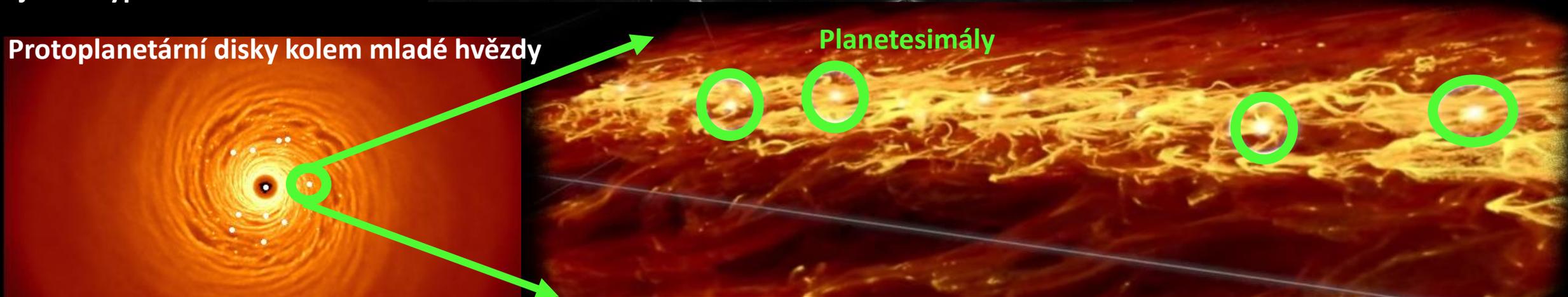

Pevné minerální jádro:

Diamant
Grafit
Rutil (TiO_2)
Korund (Al_2O_3)
Spinel (MgAl_2O_4)
Hibonit ($(\text{Ca,Ce})(\text{Al,Ti,Mg})_{12}\text{O}_{19}$)
Moissanit (SiC)
Osbornit
Nitrid křemíku (Si_3N_4)
Forsterit (Mg_2SiO_4)
Perovskit (MgSiO_3)

Tzv. prenebulární minerály

Protoplanetární disky kolem mladé hvězdy

Planetesimály

Alternativní chemie života?

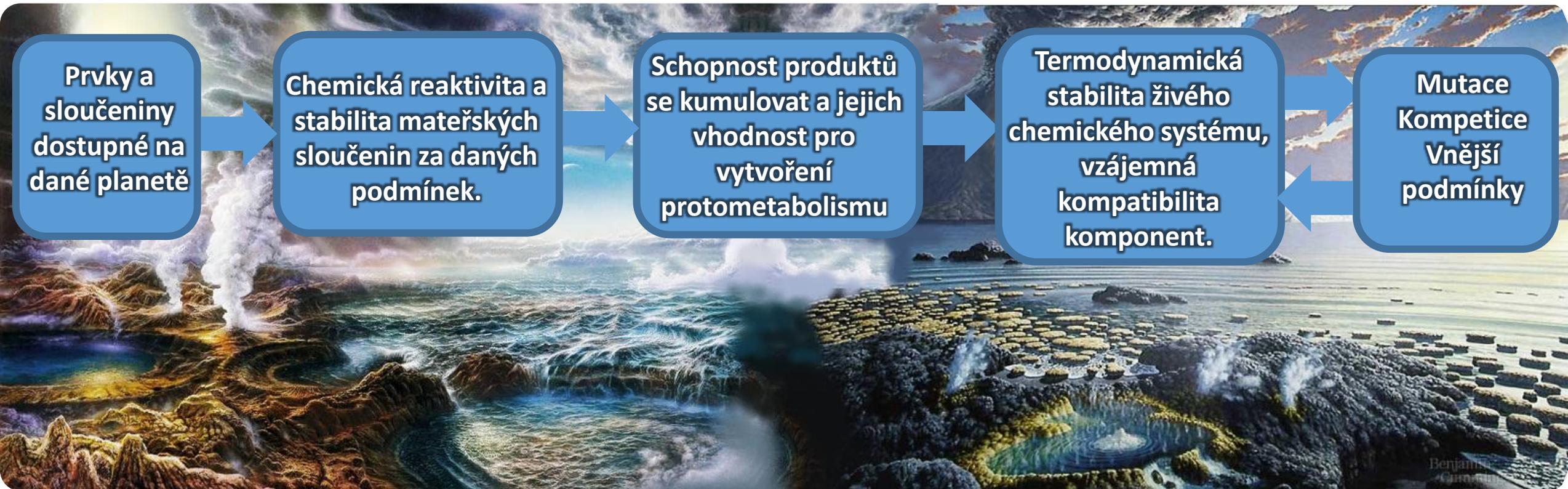

Konzervativní přístup: Je možné nahradit jednu látku jinou, chemicky podobnou látkou?

Progresivní přístup: Je možné postavit život na zcela jiné chemii?

Případ Země – Život je chemicky uniformní - Molekulární Darwinismus:

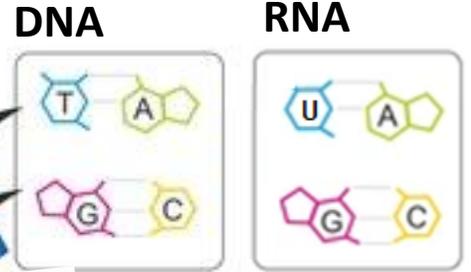
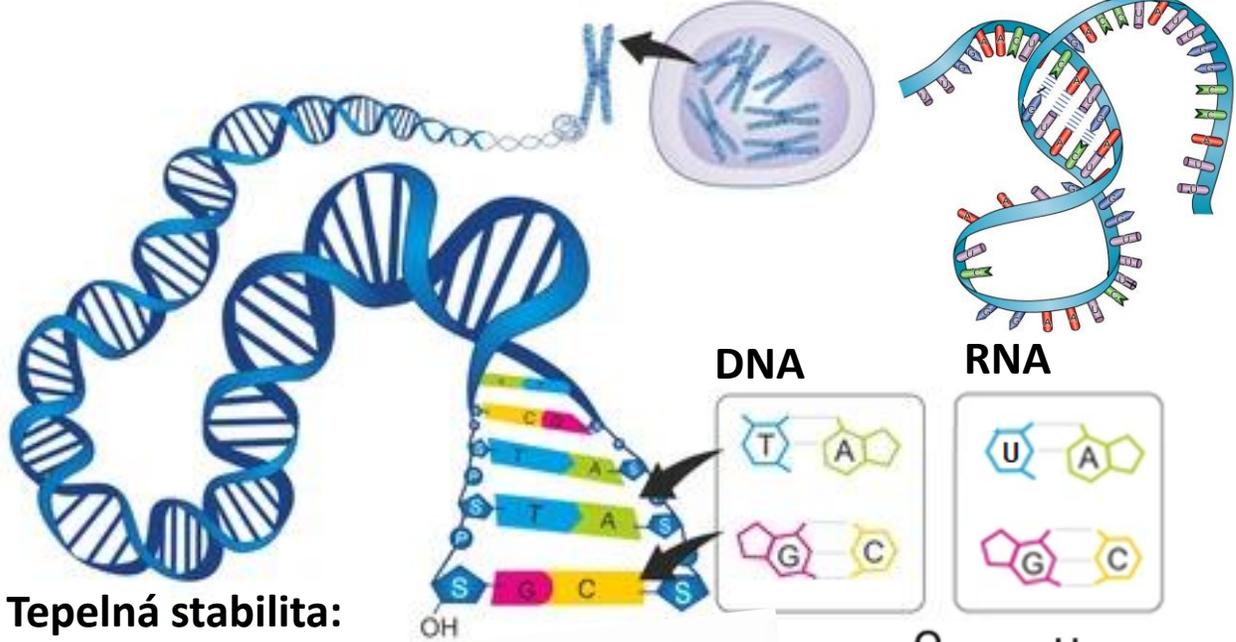
- Přežije jen stabilní chemický systém.
- Přírodní výběr vede k zachování jedné varianty.

„Nekanonické“ nukleové báze

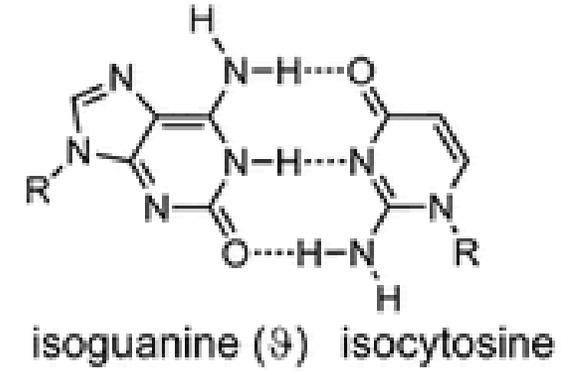
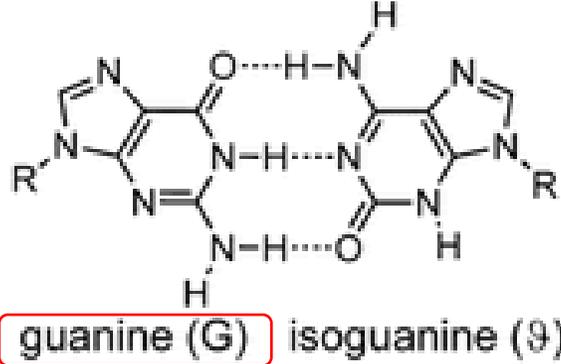
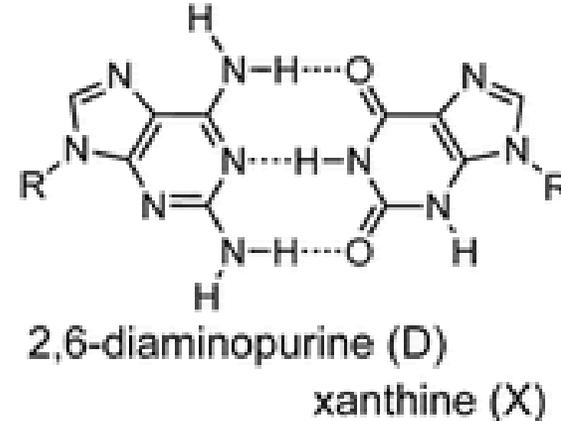
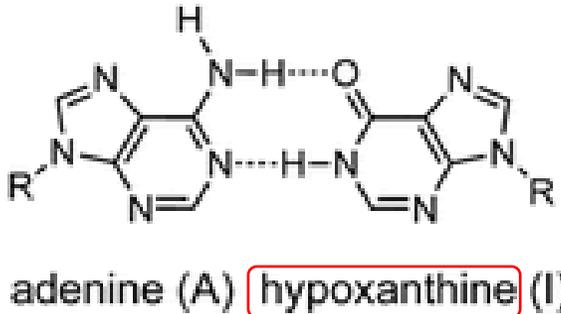
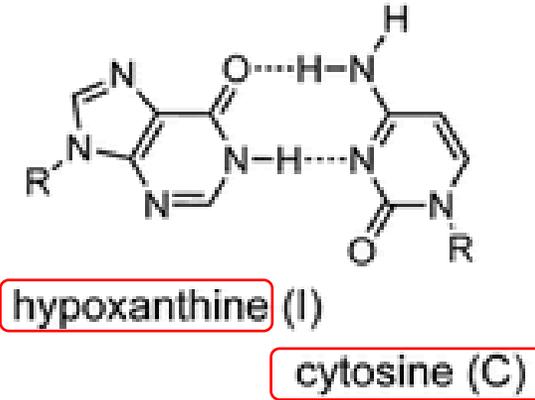
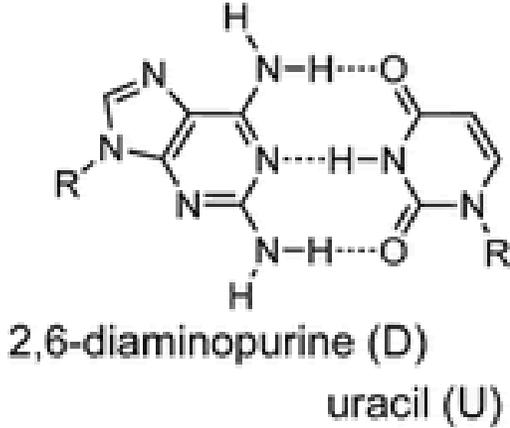
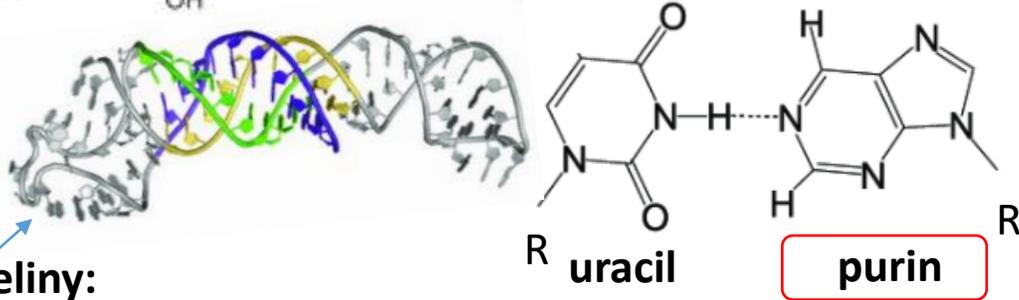
Kanonický genetický kód je nazýván „Energetickým kódem.“

Bylo rozpoznáno cca 82 alternativních párů bází nukleových kyselin.
Na Zemi fungují pouze thymin (uracil), adenin, guanin, cytosin:

Tepelná stabilita:
A, G...1 rok
U...12 let
C...19 dní

Nekanonické nukleové kyseliny:

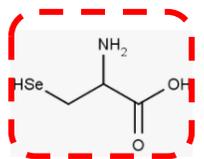

- a) Evoluce – rané organismy měly možná jiný (chudší?) genetický kód
- b) Byly zkoumány syntetické genetické kódy (Xeno nukleové kyseliny) (využití v biotechnologiích, pouze *in vitro*)

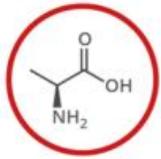
„Nekanonické“ aminokyseliny

Trojice párů kanonických bází kódují pořadí 22 aminokyselin. Selenocystein není u *rostlin* a *kvasinek*, pyrrolisin mají *archea*.

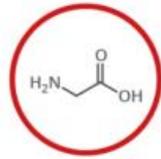
→ *Methanosarcina*

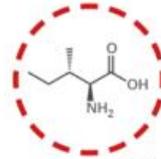
SELENOCYSTEIN
UGA

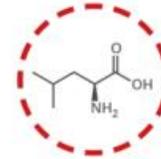
ALANIN (A)
Ala
GCT, GCC, GCA, GCG

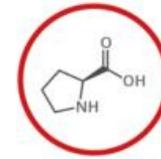
GLYCIN (G)
Gly
GGT, GGC, GGA, GGG

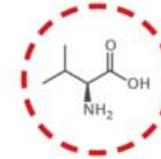
ISOLEUCIN (I)
Ile
ATT, ATC, ATA

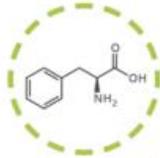
LEUCIN (L)
Leu
CTT, CTC, CTA, CTG, TTA, TTG

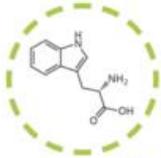
PROLIN (P)
Pro
CCT, CCC, CCA, CCG

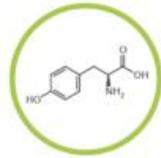
VALIN (V)
Val
GTT, GTC, GTA, GTG

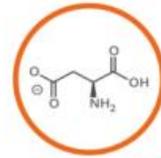
PHENYLALANIN (F)
Phe
TTT, TTC

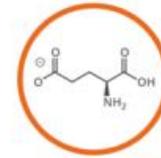
TRYPTOPHAN (W)
Trp
TGG

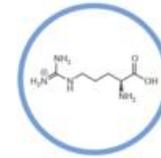
TYROSIN (Y)
Tyr
TAT, TAC

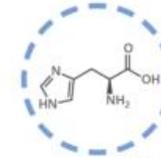
KASPARÁGOVÁ (D)
Asp
GAT, GAC

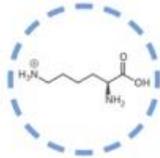
KGLUTAMOVÁ (E)
Glu
GAA, GAG

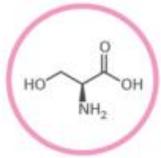
ARGININ (R)
Arg
CGT, CGC, CGA, CCG, AGA, AGG

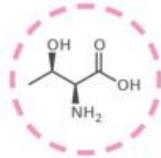
HISTIDIN (H)
His
CAT, CAC

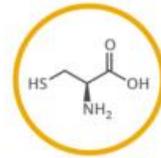
LYSINE (K)
Lys
AAA, AAG

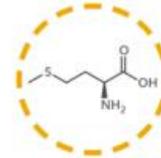
SERIN (S)
Ser
TCT, TCC, TCA, TCG, AGT, AGC

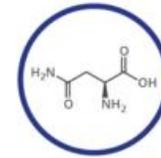
THREONIN (T)
Thr
ACT, ACC, ACA, ACG

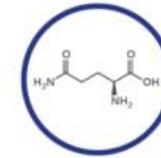
CYSTEIN (C)
Cys
TGT, TGC

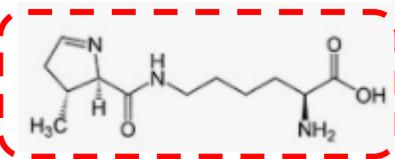
METHIONIN (M)
Met
ATG

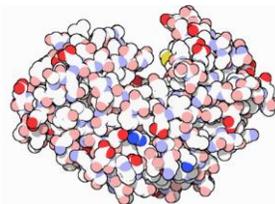
ASPARAGIN (N)
Asn
AAT, AAC

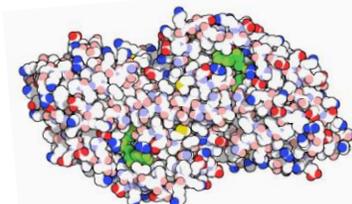
GLUTAMIN (Q)
Gln
CAA, CAG

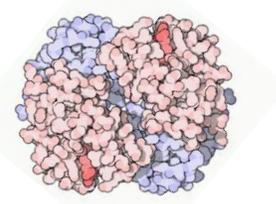
PYROLYSIN
UAG

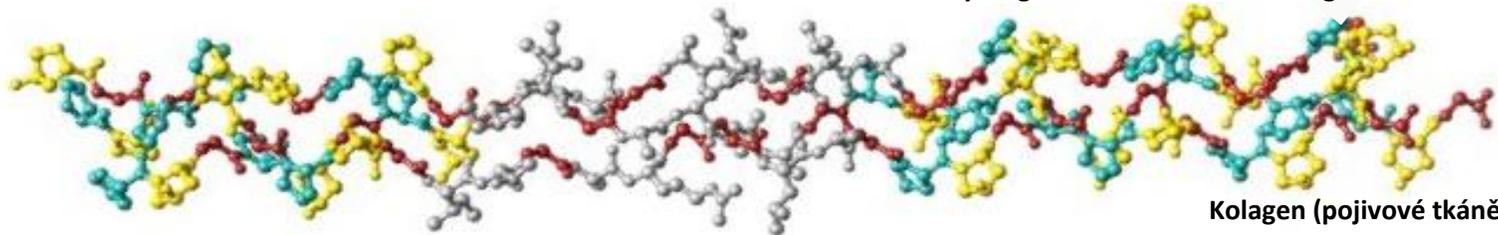
Pepsin (trávení)

Alkohol dehydrogenáza

Hemoglobin

Kolagen (pojivové tkáně)

Role nekódovaných aminokyselin:

- Umělé (118)
- Různé nalezené v přírodě (80)
- Pro modifikaci proteinů (stěžejní pro funkčnost - pojivové tkáně, vazba iontů, toxiny).
- Toxické aminokyseliny (β -Methylamino-L-alanin ze sinic).
- Meziprodukty a metabolity

Evoluce na Zemi

- Prvotní aminokyseliny: Glycin a alanin
- Expanze počtu aminokyselin je dána kapacitou genetického kódu (max. 64), dostupností, využitelností (kompetiční výhoda – genový transfer u bakterií) a možná i ekologií systému?

Mimozemské aminokyseliny:

- V meteoritech (kanonické i nekanonické)
- Teoreticky je možné, že mimozemský život využívá alternativní aminokyseliny

„Nekanonické“ prvky?

Případ „Křemík“

Julius Scheiner
1891: Navržení
konceptu

Stanley Grauman
Weinbaum
1934: Odysea z Marsu

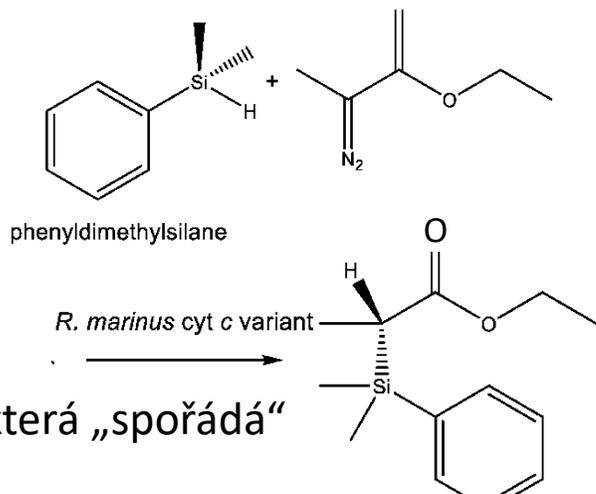
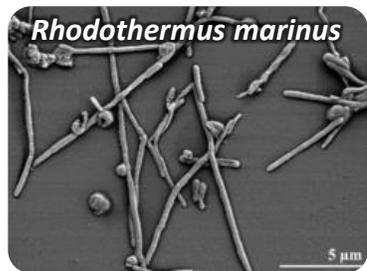
Notoricky opakovaný koncept vycházející z vědecko-fantastického románu.

Případ křemík

Uhlík a křemík bývají označováni za „falešná“ dvojčata.

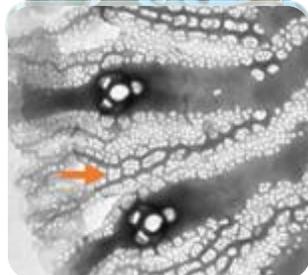
Křemík životu chutná:

Tvorba vazby Si-C:

Termofilní bakterie, která „spořádá“ či vyrobí téměř vše: Enzymy rozloží např. aromatické uhlovodíky, DDT, ale vyrobí např. antibiotika

Tvorba vazby Si-O:

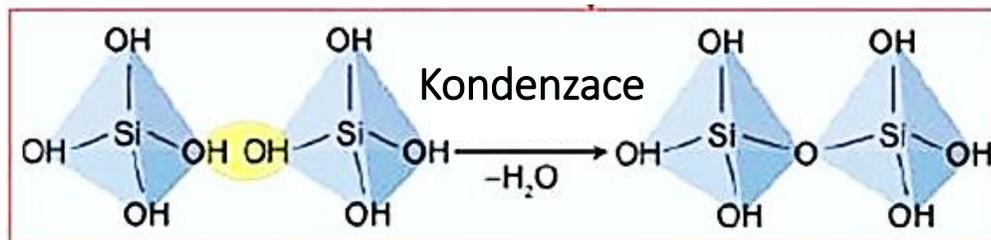
Speciální organela SDV (Silicon Deposition Vesicle)

Kyselina ortokřemičitá

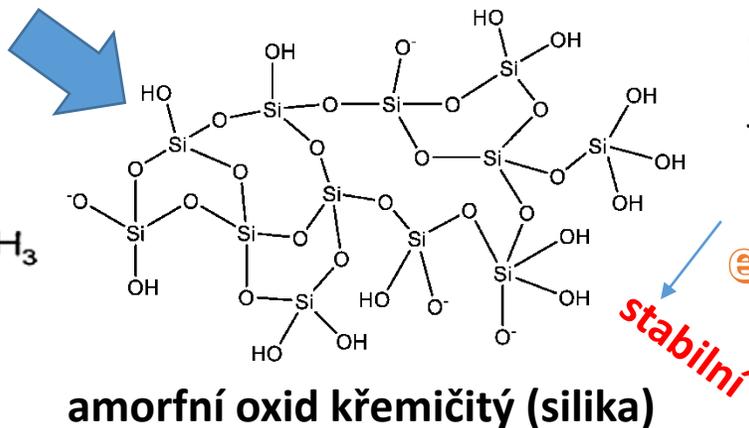
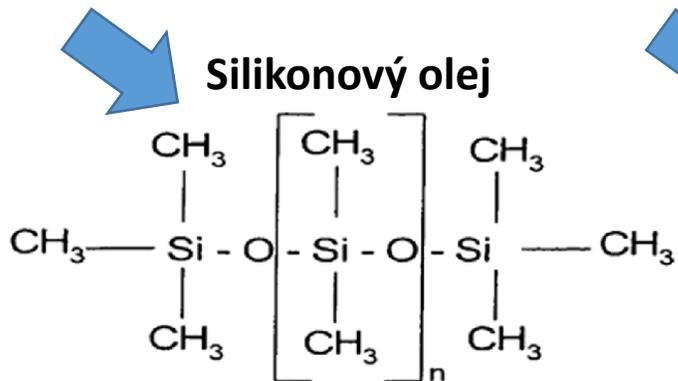
2 mM

Oxid křemičitý $\text{SiO}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$ + N-methylpropylamin

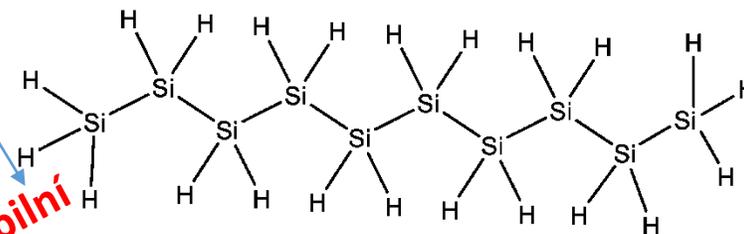
Znamená metabolizace či strukturní využití sloučenin s vazbou Si-O a Si-C také to, že jsou vhodné pro fungování živých struktur? **NE!**

Silan SiH_4 je samozápalný. Silany Si_xH_y se rozpadají, jsou reaktivní a hydrolyzují se.

Křemík je extrémista!

nestabilní

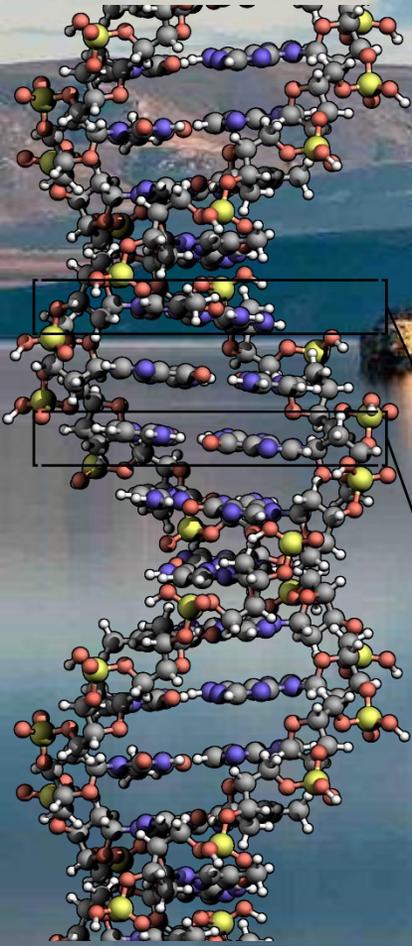
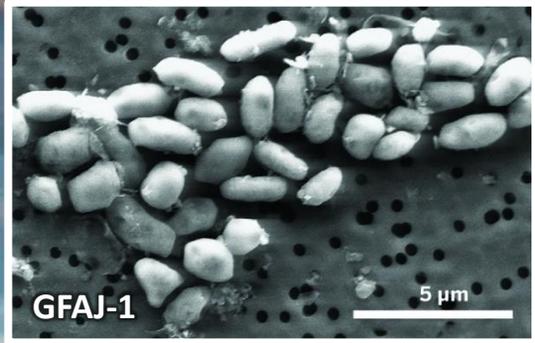

n-dekasilan ($\text{Si}_{10}\text{H}_{22}$)

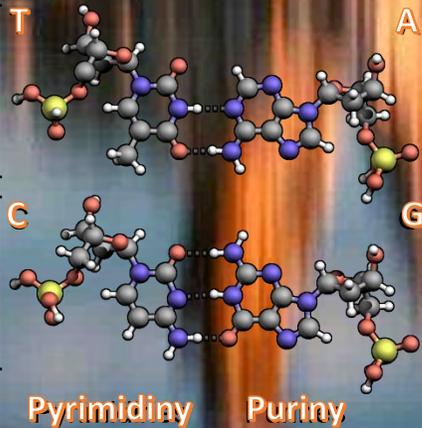
Případ arsen

V roce 2010 tým NASA ohlásil „objev“ bakterie GFAJ-1, která má údajně inkorporovat As místo P do DNA.

V roce 2012: „Jejich nejpozoruhodnější tvrzení bylo, že arsen byl začleněn do páteře DNA, a co můžeme říct je, že v DNA není vůbec žádný arsen.“

- Vodík en
- Kyslík en
- Dusík en
- Uhlík en
- Fosfor / Arsen

Jezero Mono v Kalifornii.

Rosie Redfield

Felisa Wolfe-Simon

Podmínky pro život

Progresivní pohled:

Pokud se život vyskytuje v množství forem, pak není možné jej jednoznačně vyloučit prakticky kdekoliv.

Konzervativní pohled:

Jestliže život může existovat na bázi uhlíku jen na pozemských planetách, musíme hodnotit podmínky pozemskými měřítky.

Hodnocení obyvatelnosti planety

Pouze geocentrický konzervativní pohled je dobře popsán a vědecky opodstatněn.

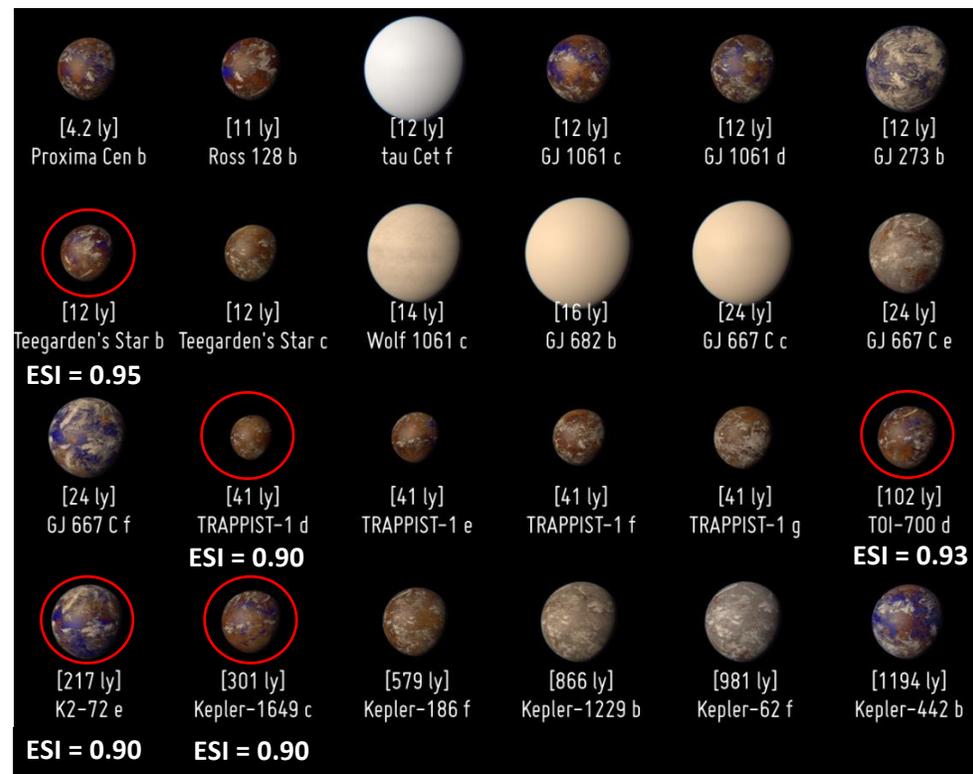
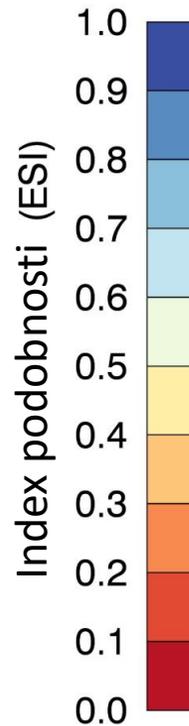
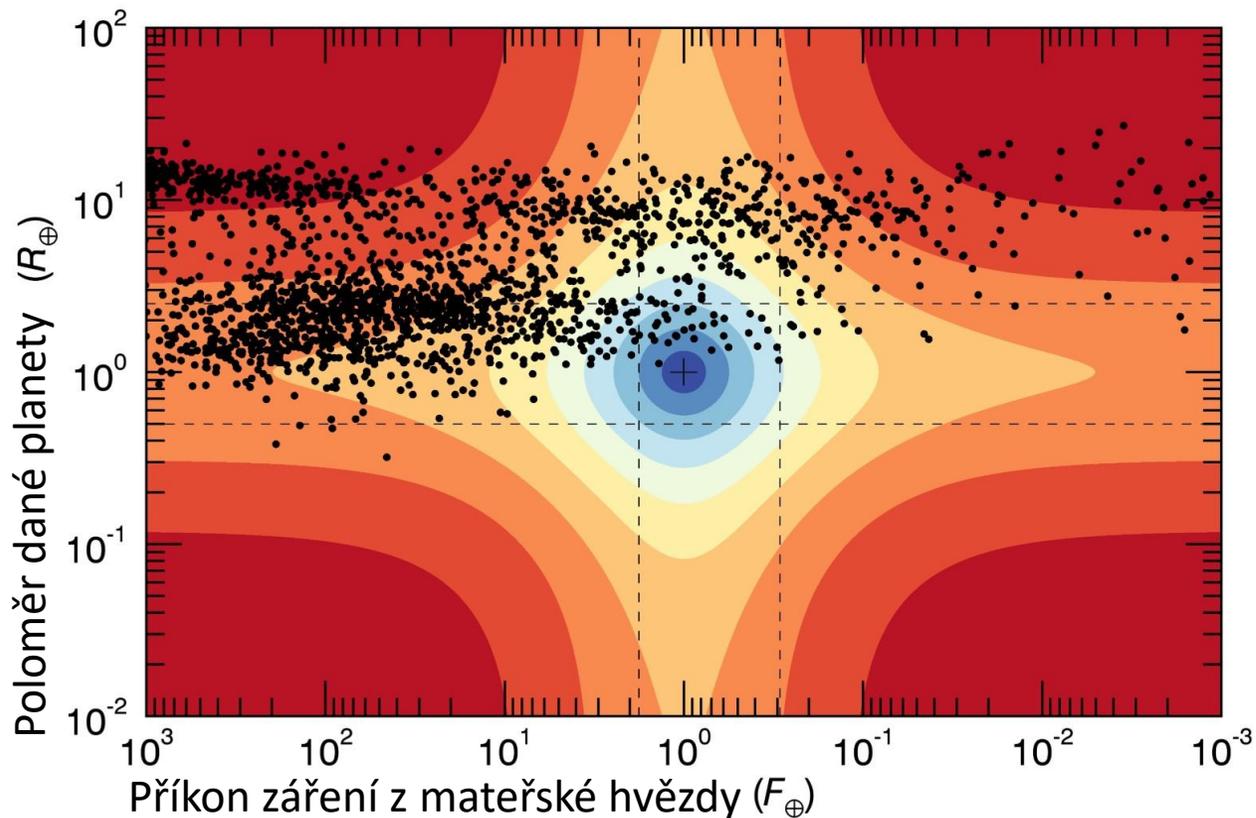
Earth Similarity Index:

$$ESI(S,R) = 1 - \sqrt{\frac{1}{2} \left[\left(\frac{S - S_{\oplus}}{S + S_{\oplus}} \right)^2 + \left(\frac{R - R_{\oplus}}{R + R_{\oplus}} \right)^2 \right]}$$

S je příkon záření dané planety, R je poloměr planet
 $S_{\oplus}$ je příkon záření na Zemi (1373 W/m^2) a $R_{\oplus}$ je poloměr Země (6371 km).

$$ESI = \prod_{i=1}^n \left(1 - \frac{|x_i - x_{i0}|}{x_i + x_{i0}} \right)^{\frac{w_i}{n}}$$

Lze zavést také n dalších parametrů jako je hustota, úniková rychlost, povrchová teplota atd. Potom x_i je daný parametr a x_{i0} je jeho referenční hodnota pro Zemi. w_i je pak váhový exponent (0,57 pro poloměr; 1,07 pro hustotu; 0,7 pro únikovou rychlost a 5,58 pro povrchovou teplotu.

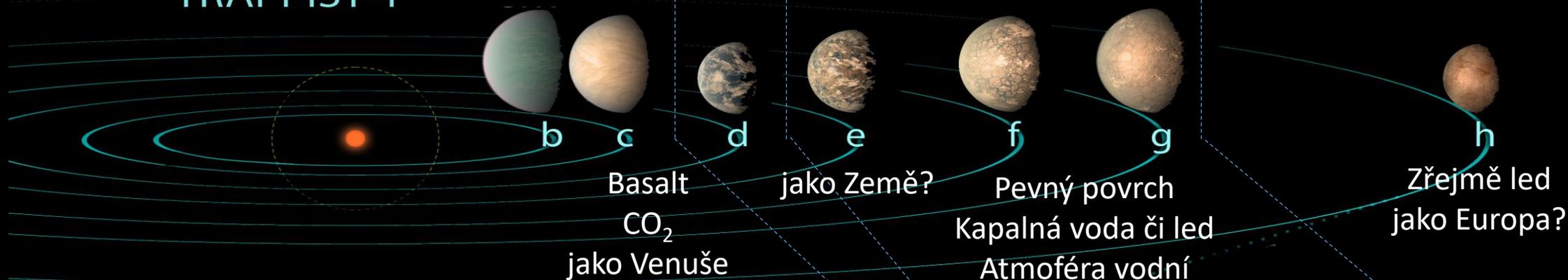
Jupiter

Voda? Voda!

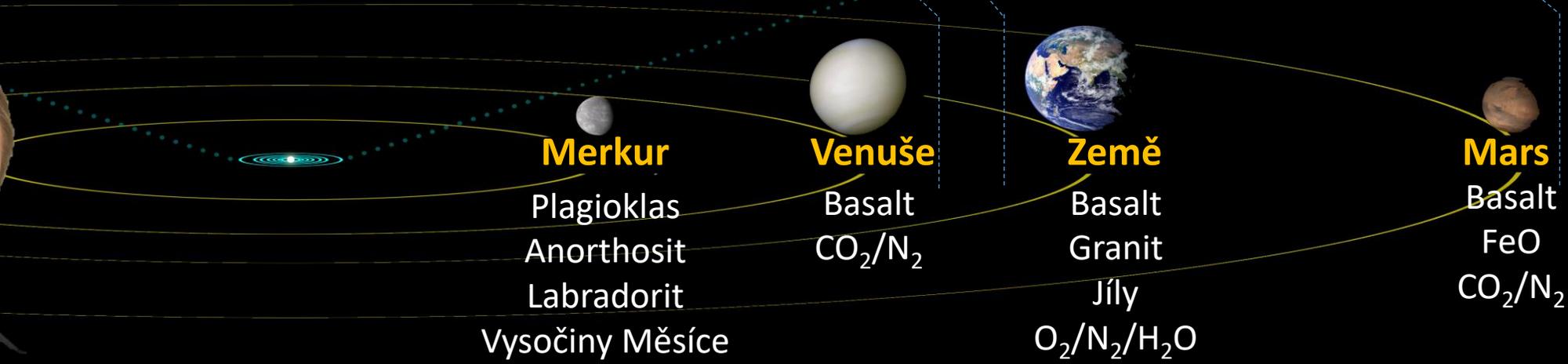

TRAPPIST-1

Optimistická – Konzervativní zóna života

Sluneční soustava

Petr Kabáth

Geotermální pánev Dallol – Etiopie: Kde je voda, ale není tam život...

Vědecká fantazie o cizích světech

Princip vývojové konvergence: **Není neopodstatněné předpokládat, že život bude podobný pozemskému.**

Tomáš Petrásek

N SERIÁL
SVĚT MIMOZEMŠŤANŮ

37 z 41 min

Pokračovat

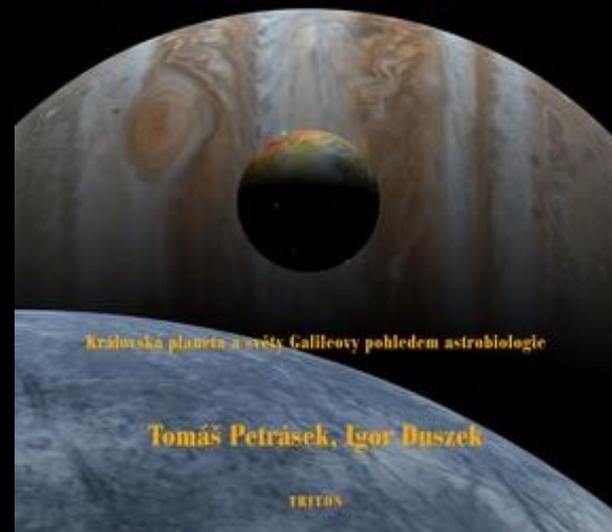
98% shoda 2020 **7+** 1 řada **HD**

„Atlas“

Na exoplanetě Atlas vytváří silná gravitace hustou atmosféru. Ve vzduchu se díky tomu dobře daří různým formám života, které se umí skvěle přizpůsobit okolnímu prostředí.

Vzdálené světy I

Bezedné nebe a oceány bez oblohy

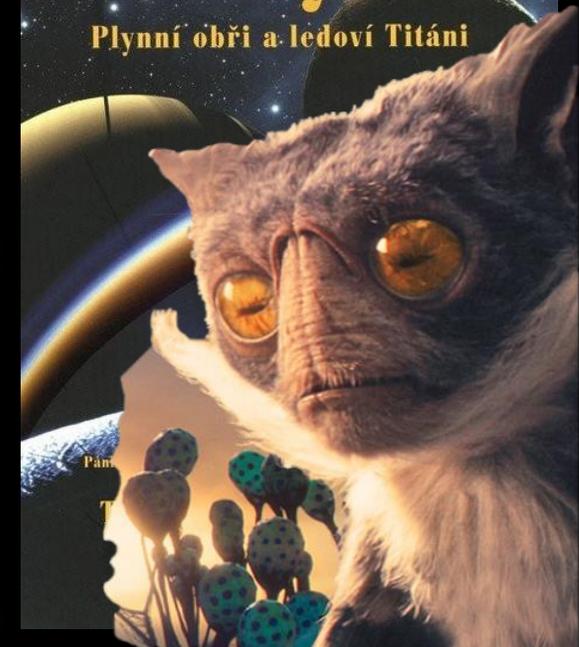
Královská planeta a světy Galileovy pohledem astrobiologie

Tomáš Petrásek, Igor Duszek

TRITON

Vzdálené světy II

Plynní obři a ledoví Titáni

Pán

T

Inteligentní život ve vesmíru?

Mimozemšťané jsou součástí pop kultury, ale přesvědčivé vědecké důkazy neexistují nebo nejsou známy.

Chrám Setiho I. v Abydu

Fotografie od turistů. Některé údajně nesou stopy úprav.

Madona s dítětem (Jacopo del Sellaio)

©CBS NEWS Holy Land Hoax: Jerusalem UFO Not Kosher

UFO nad Skalním dómem

Figurky z Quimbaya

Reálné figurky ptáků, netopýrů, bohů a ...?

There's a whole fleet of them. Look on the ASA

Pravděpodobnost nalezení civilizace

Teoretický počet civilizací N, se kterými bychom mohli navázat spojení:

1961: Frank Donald Drake

$$N = R_* \cdot f_p \cdot n_e \cdot f_l \cdot f_i \cdot f_c \cdot L$$

Roční přírůstek hvězd schopných hostit planetu s inteligentním životem

Poměr hvězd, které hostí planety

Počet planet v soustavách s podmínkami pro život

Počet planet v soustavách, kde život skutečně vznikne

Počet planet v soustavách, kde se vyvine inteligentní život

Počet planet v soustavách, kde inteligentní život vytvoří technicky pokročilou civilizaci

Doba trvání civilizace

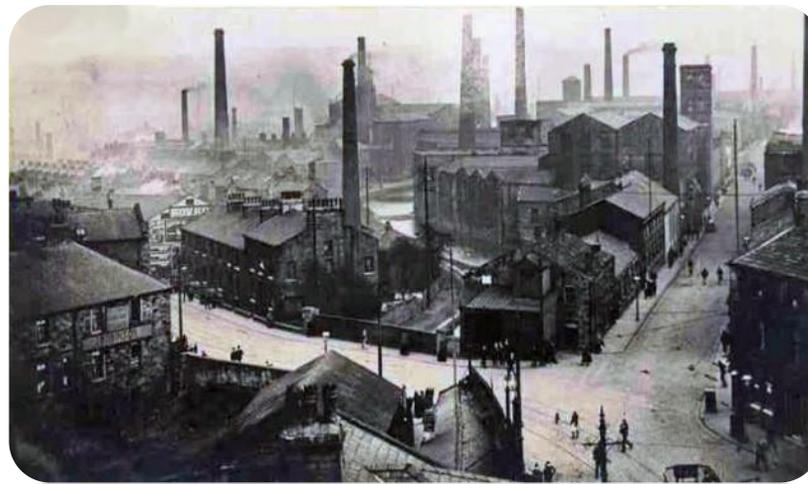
$$0.014 \text{ až } 140\,000 = 7 \times (0,8 \text{ až } 1) \times (0,5 \text{ až } 2) \times (0,01 \text{ až } 1)^2 \times (0,5 \text{ až } 1) \times (100 \text{ až } 10000)$$

Kardašovova škála – jak se civilizace vyvíjejí?

60. léta 20. stol.

Index rozvoje civilizací: $K = \frac{\log_{10} P - 6}{10}$, kde P je energie využitá civilizací (interpolace Karlem Saganem)

Stupeň/typ (či mezistupeň/mezityp pro porovnání)	ekvivalentní civilizace	množství využité energie
0,25	Římská říše	10^8 W
0,5	Svět v době průmyslové revoluce	10^{11} W
0,72	Současný svět	10^{12} W
1	Civilizace schopná využít veškeré zdroje své domovské planety	$4 \cdot 10^{16}$ W
2	Civilizace schopná využít veškeré zdroje své domovské hvězdy	$4 \cdot 10^{26}$ W
3	Civilizace schopná využít veškeré zdroje své domovské galaxie	$4 \cdot 10^{37}$ W
4	Teoretická - Civilizace schopná využít veškeré zdroje ve vesmíru.	$> 4 \cdot 10^{37}$ W

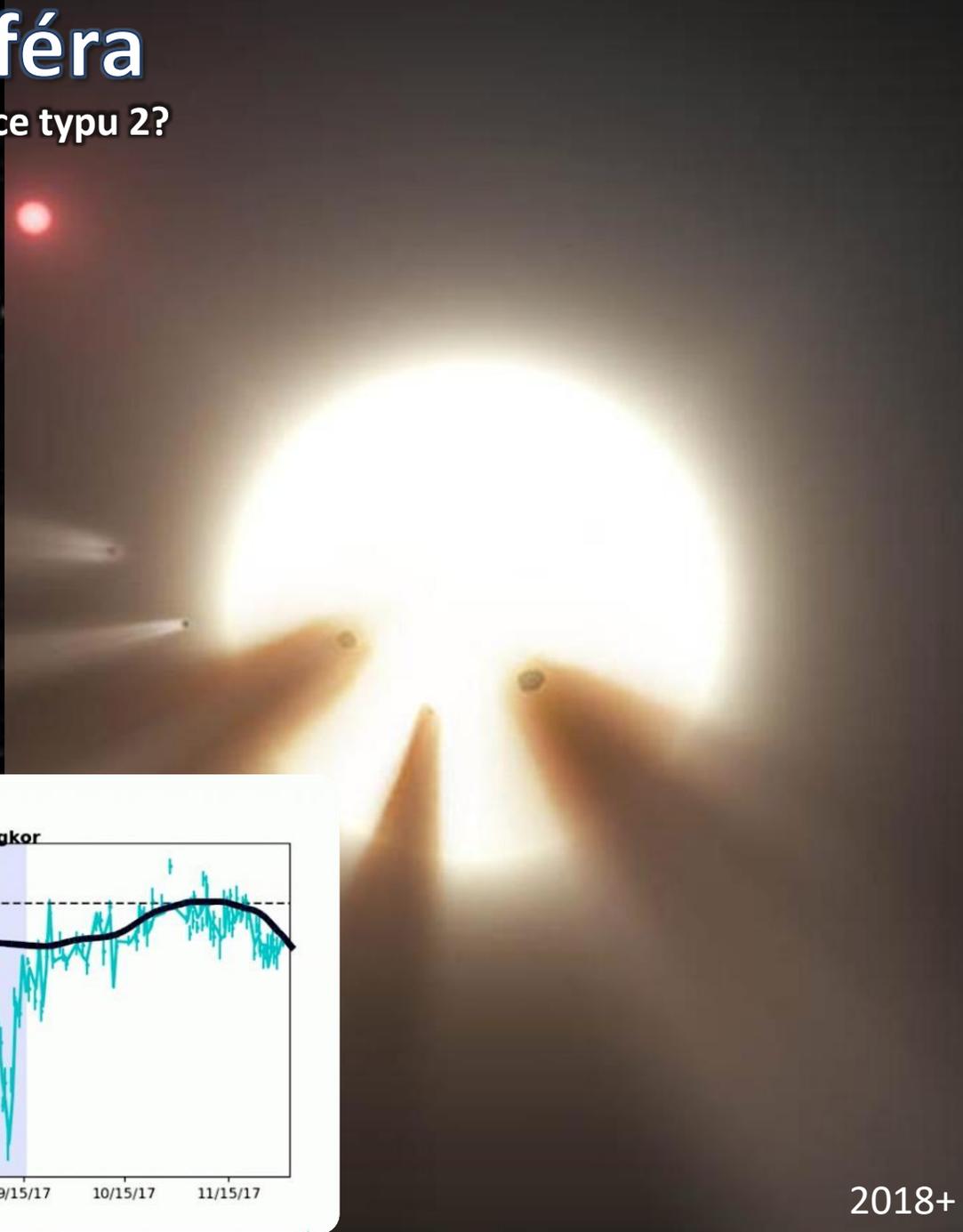
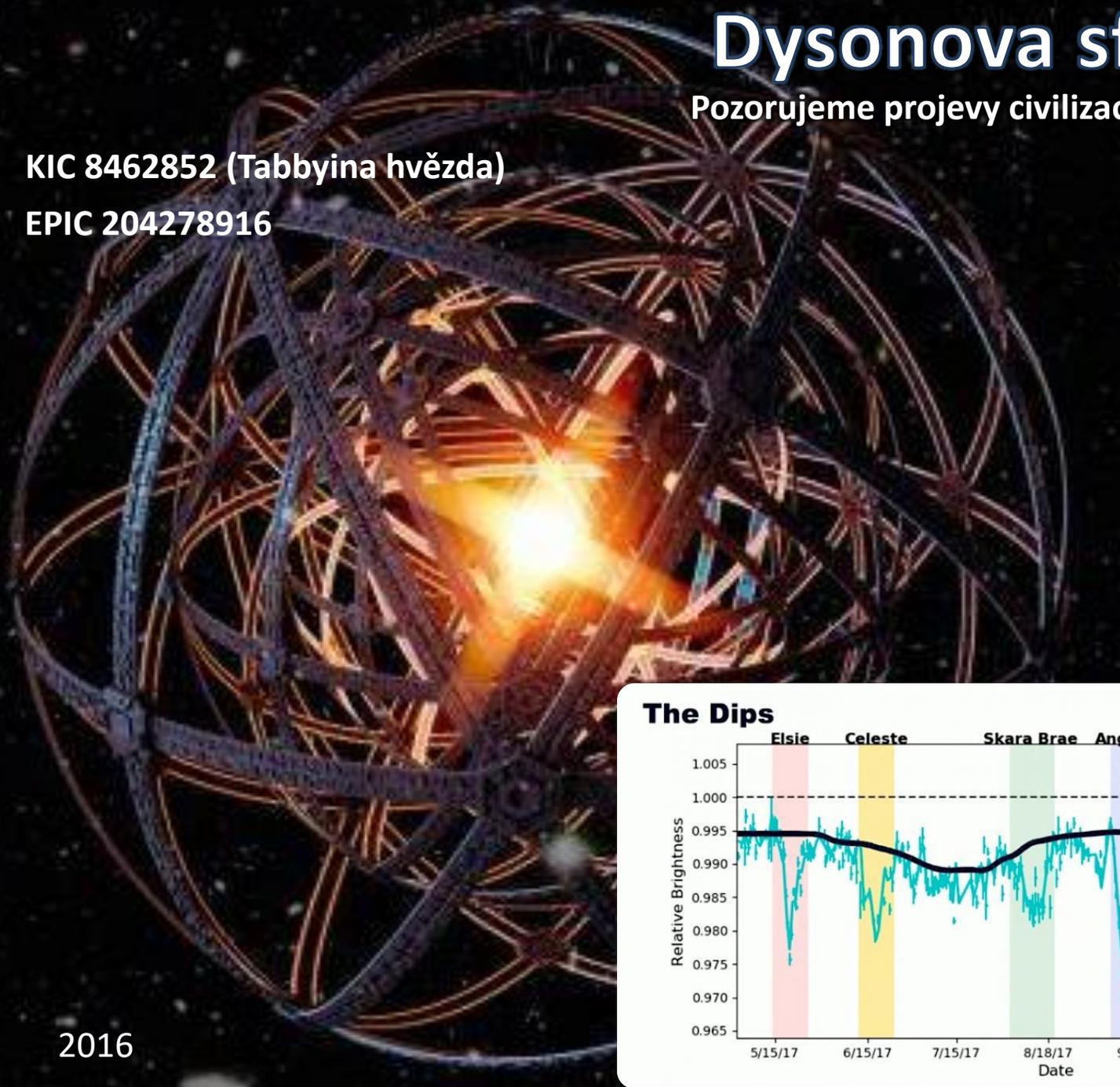

Dysonova sféra

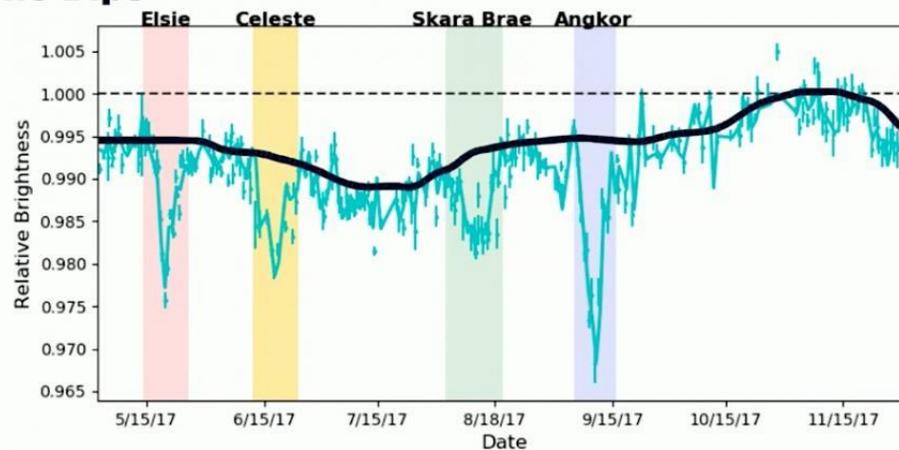
Pozorujeme projevy civilizace typu 2?

KIC 8462852 (Tabbyina hvězda)

EPIC 204278916

The Dips

2016

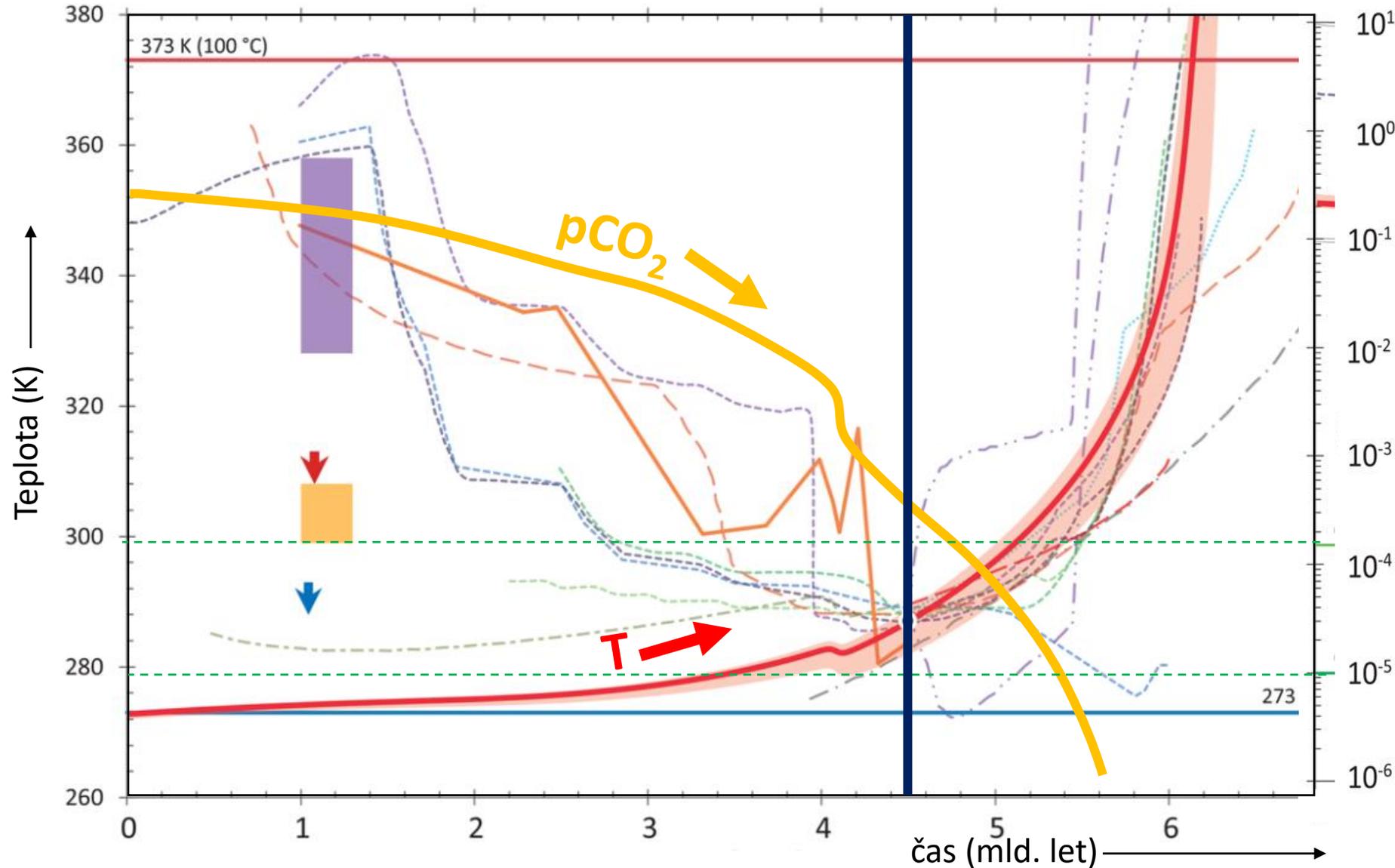
2018+

F

Konec světa se blíží...

Země: Život vznikl před cca 3,7 – 4,1 mld. lety. Slunce se změní v rudého obra za 3,5 mld. let.

Parciální tlak oxidu uhličitého (bar)

Zvyšující se teplota zapříčiní změny v biosféře, zvětrávání minerálů a **snížení obsahu CO₂** v atmosféře:

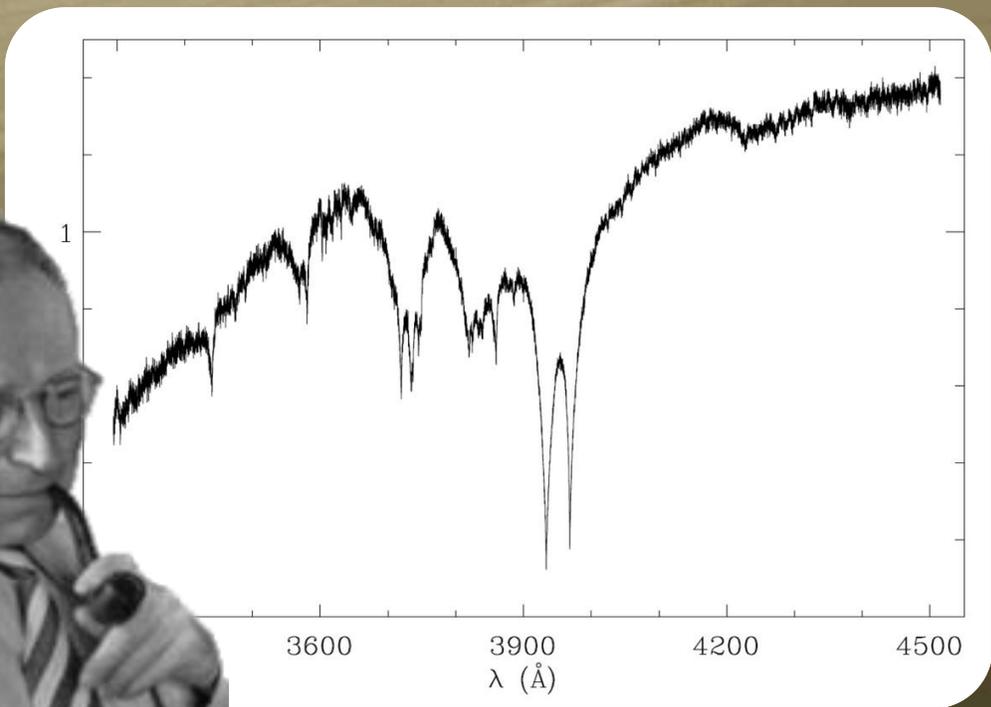
170 (+ 320, - 110) mil.
Kolaps C3 rostlin
95 % rostlin

840 (+ 270, - 100) mil.
Kolaps C4 rostlin
První produkt fotosyntézy je oxalacetát (C4) – Kukuřice, bambus
Dvojitá fixace CO₂ – efektivní i při nízkých koncentracích.

1.63(+ 0.14, - 0.05) Gyr
Nevyhnutelný konec biosféry (Slunce)

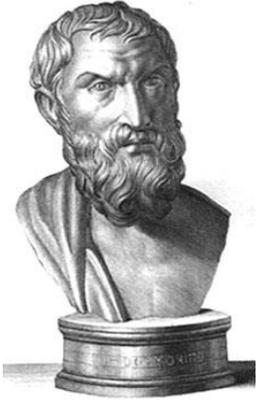
Zánik našeho světa

Paradoxně prvním důkazem o existenci planet kolem cizích hvězd bylo pozorování planetárního hřbitova: čar vápníku ve spektrech bílého trpaslíka Wolf 28 (Van Maanenova hvězda 2) v roce 1917.

Představy o životě mimo Zemi napříč historií

Otázky, které si klademe dnes nejsou vůbec nové...

TITUS LUCRETIUS CARUS 1. stol. př. n. l.

„...je nepravděpodobné, že v nekonečném vesmíru by svět, jako je ten náš, vznikl pouze na tomto místě.“

ALBERTUS MAGNUS 13. stol.

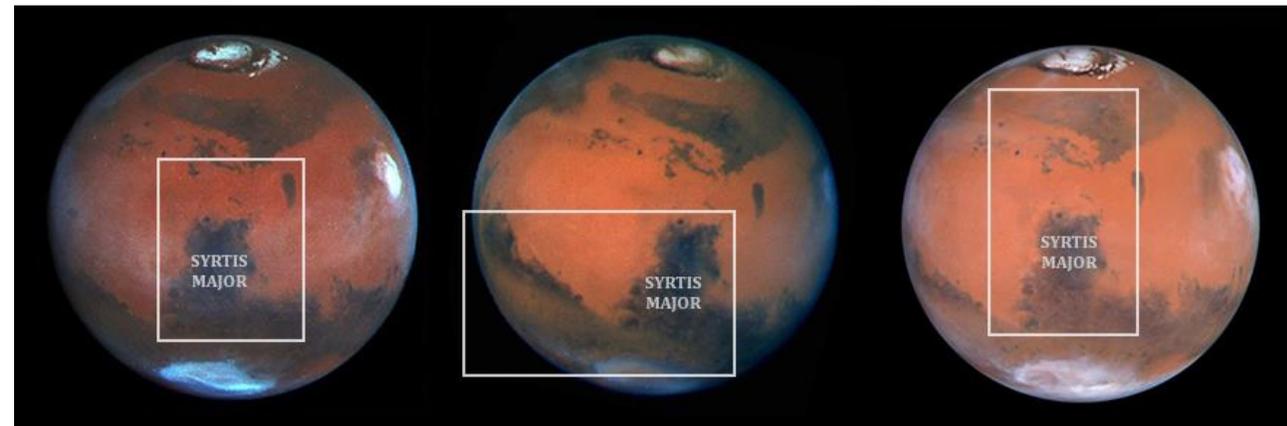
„...existují jiné světy nebo je jen jeden?“

CHRISTIAAN HUYGENS

Objevil polární čepičky Marsu (1672) a oblast Syrtis Major (1659). V knize Cosmotheros spekuluje o životě na Marsu.

Oblast Syrtis Major a pozorování Ch. Huygense

1784 - William Herschel předpokládá na základě pozorování konjukce Marsu s hvězdami, že atmosféra Marsu je řídká a v blízkosti neovlivňuje jasnost hvězd. Temné oblasti přisuzuje existenci oceánů. Předpokládá, že podmínky života martanů jsou stejné, jako podmínky života na Zemi.

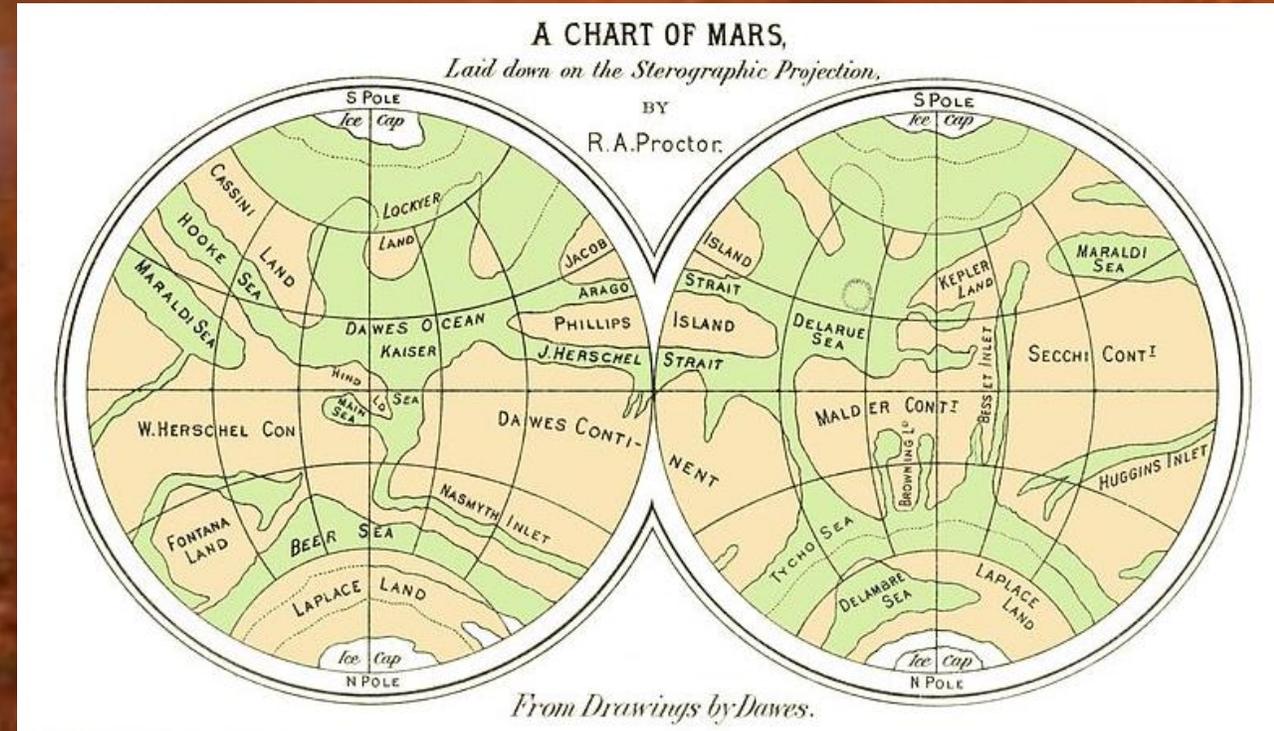
1778 - provádí pozorování Měsíce a předpokládá existenci měst.

1854 - William Whewell formuluje vědecky podložený předpoklad, že na Marsu jsou zelená moře, červené pevniny a mimozemský život. Spekuluje o životě na Venuši. Kniha „O pluralitě světů“

1867 - Richard Anthony Proctor publikuje mapu Marsu s kontinenty a oceány.

Giovanni Schiaparelli

1867 – Přesná mapa Marsu zakládá nomenklaturu na základě mytologie, používá termín „canali“

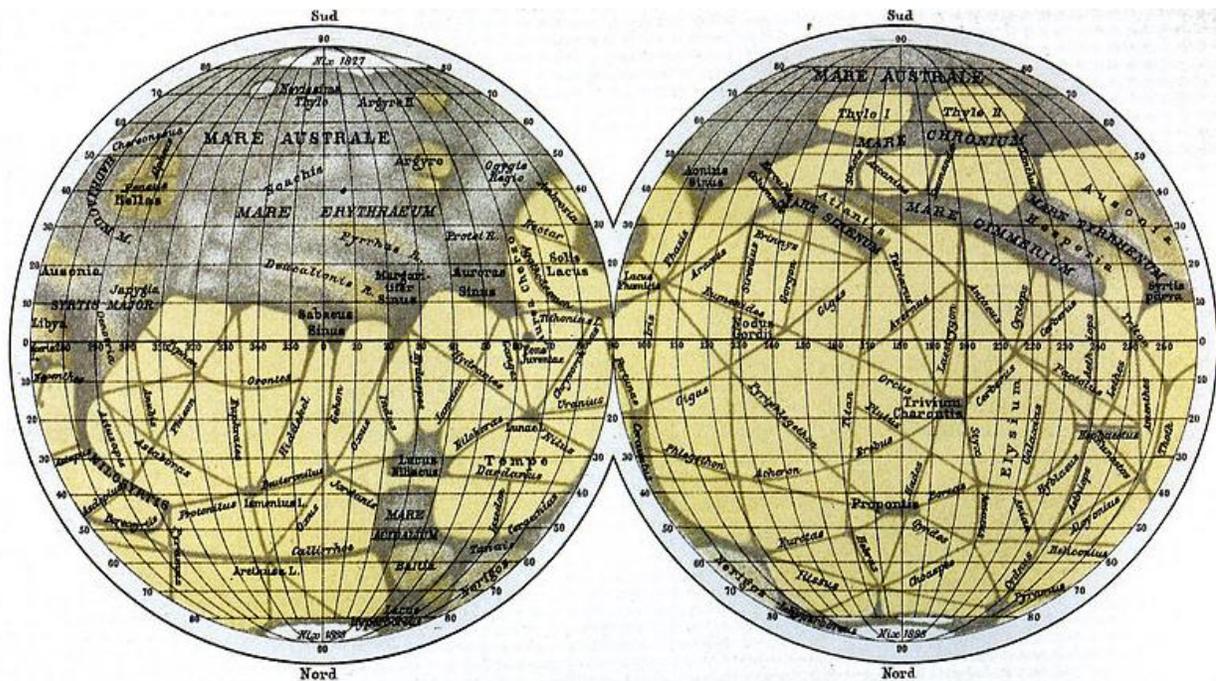
Percival Lowell

1894 – Začíná pozorování Marsu na observatoři Flagstaff (Arizona, USA).

Edward Emerson Barnard

Kanály nelze prokázat!

Carte d'ensemble de la planète Mars avec ses lignes sombres non doublées observées pendant les six oppositions de 1877-1888 par J.V.Schiaparelli.

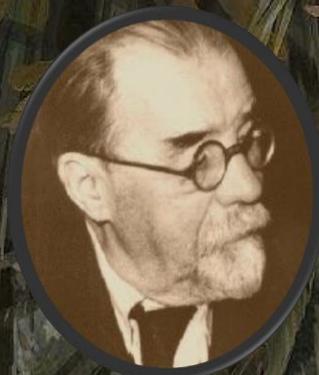
Panama 1880 – 1889 a 1900 - 1914

Deštný prales na Venuši

Charles G. Abbot

poč. 20 stol. – oblaka a tropy

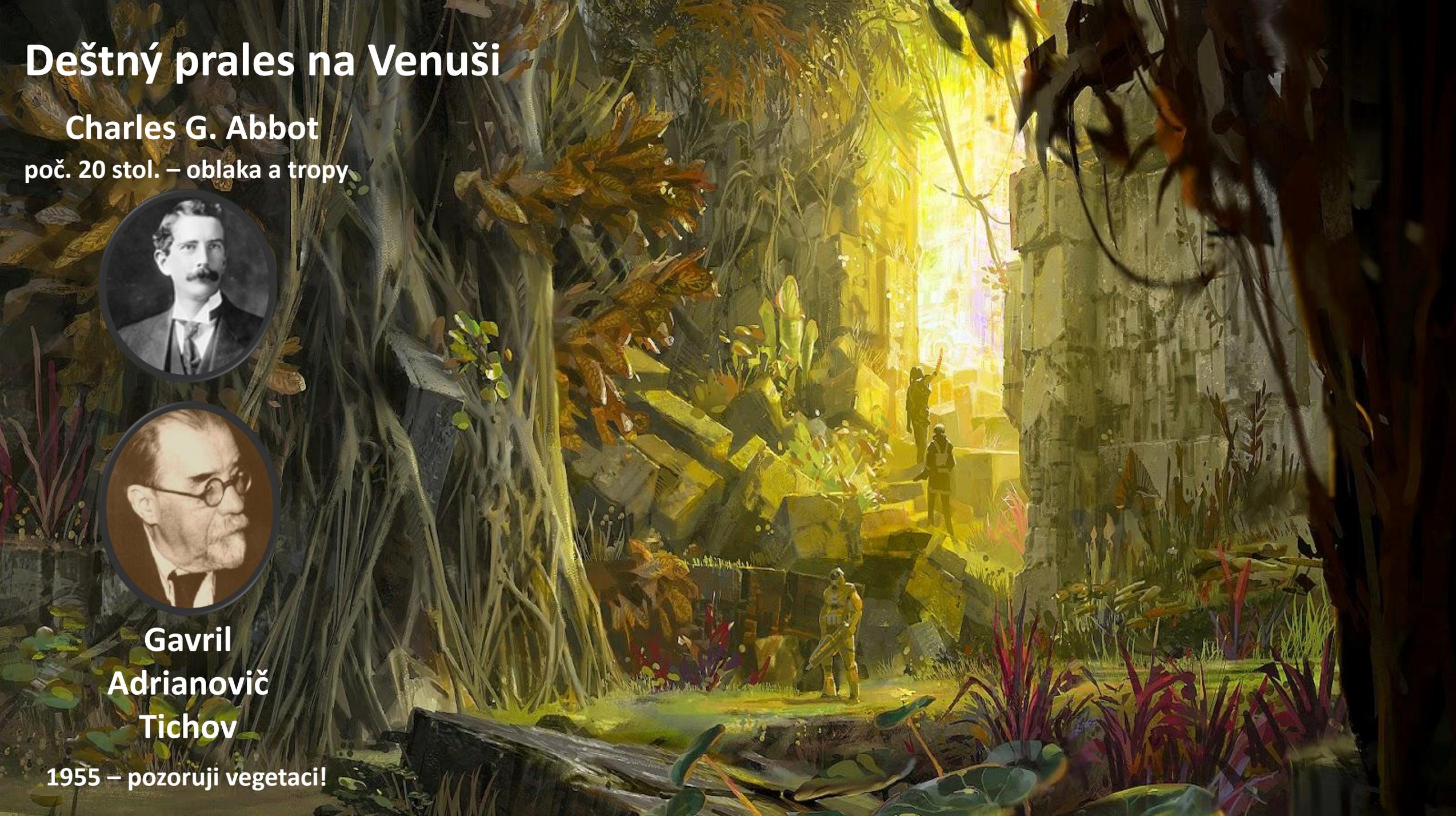

Gavril

Adrianovič

Tichov

1955 – pozorují vegetaci!

Konec snů...

William W. Campbell

1894 – Nepotvrdil spektra vody a kyslíku na Marsu a tvrdí, že se jedná o telurickou linii.

Seth Barnes Nicholson a Edison Pettit

1924 – Povrchová teplota Marsu je mezi -68 a + 7°C

Bernard Lyot

1929 – Pomocí polarizovaného světla měří mohutnost atmosféry Marsu. Data ukazují tlak 24 mbar.

Robert Grant Aitken

1911 – Argumentoval, že jestliže se den na Venuši rovná roku, pak jedna část musí být horkou pouští a druhá velmi chladná, tedy nepřátelská životu.

1962 – Mariner 2: Venuše je velice horká

1964 – Mariner 4: Mars je pouštní planeta

Walter S. Adams

1925 – Přiklání se k hypotéze Campbella, že na Marsu není detekovatelná voda ani kyslík.

1926 – Konečně úspěšné měření zastoupení vody a kyslíku ukazuje, že Mars je pouštní planeta.

Arthur Adel

1937 – Spočetl povrchovou teplotu Venuše na více jak 50 °C.

Rupert Wildt

1934 – Oxidy a hydroxidy železa způsobují barvu Marsu.

1938 – Revize Adelových výpočtů, teplota Venuše bude přesahovat bod varu vody.

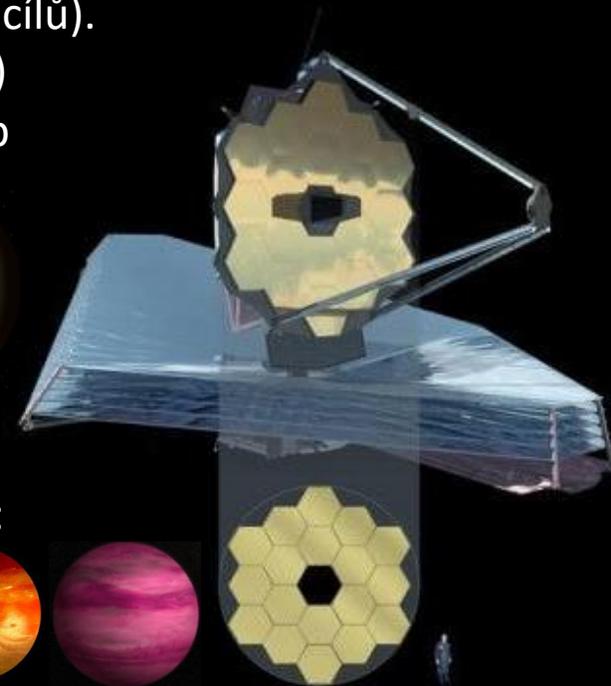
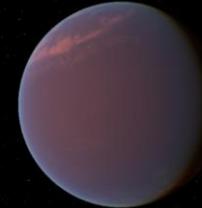
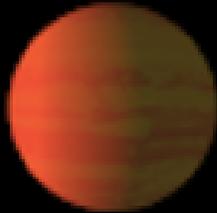
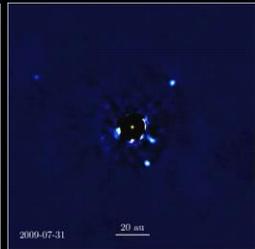
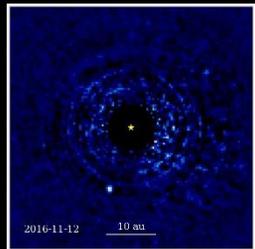

Realita může být pestřejší, než fantazie...

Po roce 2022 – první pozorování exoplanet kosmickým dalekohledem **Jamese Webba** (jeden z cílů).

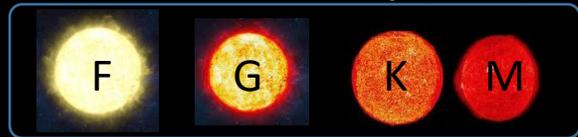
Primární cíle jsou dobře prozkoumané exoplanety (přímé zobrazení, hodně dat)

51 Eridani HR 8799 HD 189733 b WASP-63 b 55 Cancri e HD 209458 b GJ 1214 b

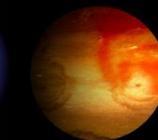
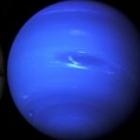
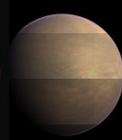

Po roce 2028 – systematický výzkum cca 1000 exoplanet kosmickým dalekohledem **Ariel**

Mateřské hvězdy (Ariel)

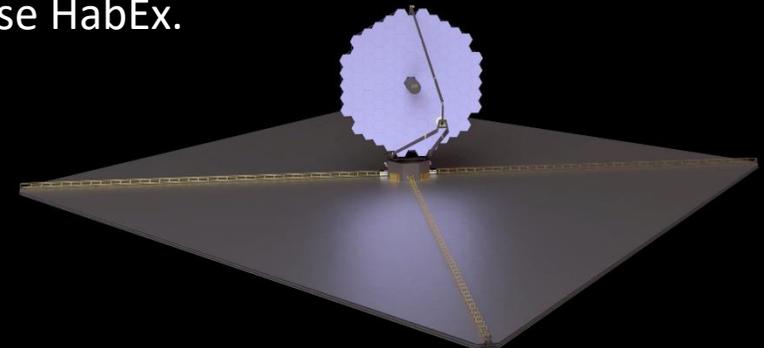
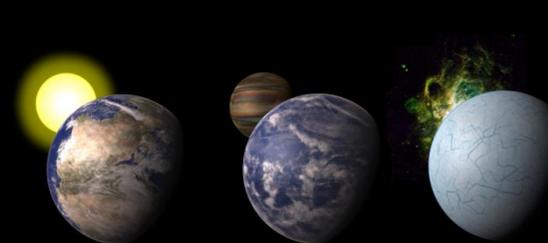
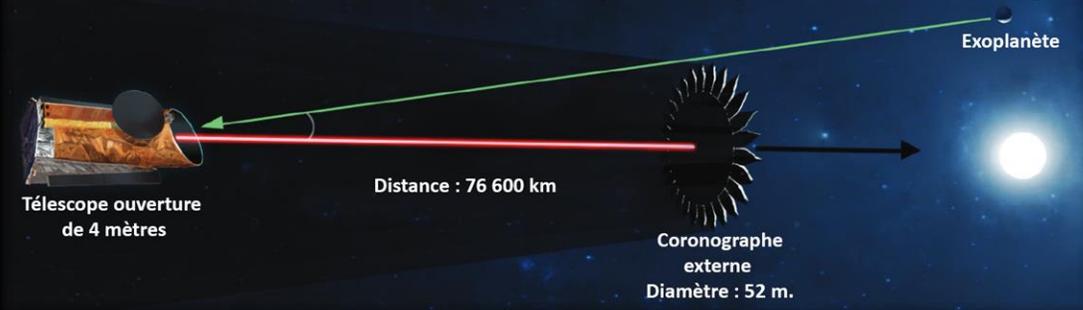
Superzemě: horké, teplé, chladné Neptuny:

Jupitery:

Po roce 2039 – výzkum exoplanet pomocí kosmického dalekohledu **LUVOIR** (Large Ultraviolet Optical Infrared Surveyor)

Po roce 2035 – zobrazení exoplanet pomocí koronografu, planety typu Země cílem mise HabEx.

...žijte dlouho a
blaze!

Děkuji za pozornost!